

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

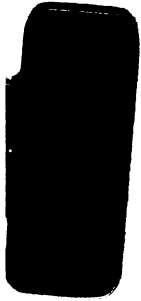
Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

92

D

28

HEEK
4 7731

Van den Schryver

92 D 28

KITAB PAKIH SOENDA.

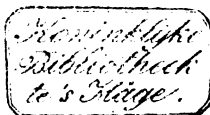
DOOR

J. J. van Limburg Brouwer.

Bij de beoefening der Soendasche taal zocht ik naar een oorspronkelijk prozastuk, minder met hooge en Javaansche woorden overlâden dan sommige der werkjes van Gouvernementswege uitgegeven. Zoo iets is niet gemakkelijk te vinden, want de inlander schrijft ongaarne in proza. De heer G. J. GRASHUIS vestigde mijne aandacht op de geschriften over de godsdienst en op de leerboeken voor de pasantrens, die in proza gesteld zijn. Hoewel deze niet minder onzuiver zijn door de Arabische elementen, die er in opgenomen zijn, en door Javanismen, wanneer zij namelijk uit het Javaansch zijn vertaald, — de volkstaal wordt er toch beter in teruggevonden dan in de gedichten.

Van het hier getransscribeerde en vertaalde boekje, een leerboek voor eerstbeginnende santri's, kreeg ik twee exemplaren, beide in Pegon-schrift, hetgeen bij de vele Arabische woorden, die er in voorkomen, wel niet anders kon. Hier en daar verschilt de lezing der beide handschriften en is in eene daarvan dikwerf zeer corrupt. Ik heb er geen bezwaar in gezien die lezing hier en daar te herstellen; op enkele punten ben ik nog in twijfel gebleven. Veef heb ik bij de verklaring te danken aan den heer GRASHUIS, dien ik zoowel over de taal als over de termen der Arabische godgeleerdheid voortdurend heb geraadpleegd. Indien ik door gebruik te maken van zijne aanwijzingen min of meer een plagiaat pleeg, moge de openlijke ver-

1

melding van zijne hulp mij zuiveren van dit letterkundig misdrijf.

Het boekje is bekend onder den naam van MOEHTAÇAROE 'L-PAQIH, of PAQIH (فقيه) alleen. *Pakih*, *fakih* of *fakih* is een derivatum dat op Java en vooral op West-Java algemeen in gebruik is, waar de Mohammedaansche jurisprudentie het grondwoord 'L-FIQH gebruikt b. v. in 'ILMOE 'L-FIQH, de practische theologie. FAQEH zijn eigenlijk die ervaren zijn in de kennis van den qoran.

De naam van den schrijver is onbekend. In den onvolkomenen en hoogst gebrekkigen vorm, waarin het thans verkeert, is het compendium gekomen door de herhaalde overschrijvingen of vertalingen van een der vele compendia of catechismi, waarin onder zekere steeds wederkerende vormen de dogma's van het Mohammedaansch geloof en de voorschriften van de godsdienst zijn neergelegd. Het kan den naam van SANOESI (die anders in den Indischen archipel ook overbekend is) niet dragen, doch is dezen in den aanvang woordelijk getrouw; welligt is de compilateur ook in het gedeelte, dat over de voorschriften van den ritus handelt, ABOE SJODJA (den EL-TAQIB) gevolgd. Welligt is het een met het kort begrip door H. RELANDUS ten grondslag gelegd van zijn „De religione „Mohammedica libri duo,” het welk hij aldus omschrijft: „Compendium theologiae Mohammedicae secundum mentem „sectae Schafaeorum conscriptum Arabice, cum versione „interlineari Javana: Dono mihi dedit Petrus van der Vorm „V. D. M. Bataviae.”

Ter herstelling van de afdwalingen van den schrijver en ter verduidelijking van den zin heb ik hier en daar geraadpleegd:

H. Relandi de religione mohammedica libri duo. Editio altera. Trajecti ad Rhenum 1717.

El-Senusi's Begriffsentwicklung des Muhammedanischen Glaubensbekenntnisses von Dr. M. Wolff. Leipzig 1848.

- Mr. S. Keyzer. Handboek voor het Mohammedaansche regt.
's Gravenhage 1853.
- Mr. S. Keyzer. Précis de Jurisprudence Musulmane selon
le rite Châféite par Abou Chodjà'. Leyde 1855.
- N. von Tornauw. Das Moslemische Recht. Leipzig 1855.
- G. K. Niemann. Inleiding tot de kennis van den Islam.
Rotterdam 1861.

BISM' ILLAHI 'R-RAHMANI 'R-RAHIMI.

ALHAMDOE LILLAHI RABBI 'L-'ALAMINA WAÇÇALATOE
WASSALAMOE 'ALAJ SAJJIDINA MOEHAMMADIN
WAALIHI WAÇÇABIHI (1) ADJMA'INA.

Tegesna: kaoela mimiti migawè iju kitab koe njeboet djenengan allah ta'ala, noe luwih moerah, noe luwih asih. Ari poedji èta kagoengan allah ta'ala panjéran 'alam kabèh. Ari rahmat allah djung kasalametan èta tetep ka kangdjeng nabi moehammad, çalla 'llahoe alajhi wasalam, djung ka atas koelawergana nabi djung sahabatna. AMMABA'DOE ari sanggusing kitoe, maka iju sahidji kitab moehatar, tegesna: bunang ngaringkeskun. Aja didjeron a èta nètèlakun barang-barang anoe wadajib dikanjahokun (2) koe oenggal-oenggal djalma anoe moekalap (3), tegesna: 'akal balèg. Ari anoe dikanjahokun tèja nja èta sagala roekoen iman djung islam, djung hartina pisan, djung pirang-pirang MAS'ALAH HOEKOEM PAKIH (4), anoe perloe, djung anoe soenat, djung anoe haram, djung anoe makroeh, djung

(1) Eigenlijk moet er staan WAÇÇABIHI. Daar ik voor de juiste spelling der Arabische woorden mij niet verantwoordelijk stel, heb ik de spelling van den text eenvoudig gevolgd.

(2) De ware beteekenis van *nganjahokun* is erkennen. Doch bij Reilandus, pag. 7. 13. sqq. vinden we hier *belijden* *agnitio quae animo fit et confessio linguae*. Maar nog sterker vinden we in dezen text later in de *sahadat* ASJHADOE, ik betuig, door *nganjahokun* overgezet, hetgeen zeker verkeerd is.

(3) **مَكْلَفٌ** is ieder die aan de wet onderworpen is; daaronder behooren **عَقْلٌ بَلِيغٌ** (hij verstand en tot leeftijd gekomen).

(4) De woorden, die met kapitalen zijn gedrukt, zijn in het manuscript met roode inkt geschreven; 't zijn meest Arabische woorden of zinsneden,

IN DEN NAAM VAN DEN BARMHARTIGEN DEN
GOEDERTIEREN GOD.

DE LOF ZIJ AAN ALLAH, DEN HEER ALLER WERELDEN, EN DE
HEILBEDE EN DE VREDE ZIJ VOOR ONZEN HEER MOEHAMMAD
EN VOOR ZIJN GEZIN EN VOOR ZIJNE VRIENDEN
IN HET ALGEMEEN.

Dat is: ik begin dit boek te maken met vermelding van den naam van den allerhoogsten God, den allerbarmhartigste, den allergoederdierenste. De lof nu komt toe aan den allerhoogste, den heer aller werelden; en de barmhartigheid Gods en zijn zegen zij voortdurend over den profeet Moehammad (wien God begenadige en zegene) met allen die tot zijn gezin behooren en zijne vrienden.

Nu dan dit boek is een kort begrip. Er in is de aantooning van hetgeen noodzakelijk erkend moet worden door ieder mensch, die aan de wet onderworpen is. Wat nu erkend moet worden; dat zijn de grondstellingen van het geloof en van de godsdienst en derzelver beteekenis, en eenige vraagstukken van de godsdienst omtrent hetgeen noodzakelijk en hetgeen verdienstelijk is, over hetgeen ver-
aldus door den afschrijver gekenmerkt, schoon ook dikwerf sieraad of nadruk wordt beoogd, of een hulpmiddel gezocht tot afscheiding der hoofdstukken, die bij gebrek aan interpunctie zeer slordig is. De Arabische woorden worden meest door de woorden *tegesna* of *soendana* met eene verklaring in de landstaal verbonden, welke tusschenzinnen ik veelal in de vertaling heb achterwege gelaten. De zuivere Arabische woorden, of die van Arabischen oorsprong, zijn in den text, hoewel niet overal volkomen zuiver, volgens Arabisch gebruik gespeld. Bij de lezing verliezen de Arabische letters hunne waarde en worden door de dichtst daarbij komende Polynesische medeklinkers vervangen, zoo als *moekalap*, *sipat*, *perloe*, *djakat*, voor MOEKALLAF, ÇIFAT, FARZH, ZAKAT, welke uitspraak ik in de transcriptie gevolgd ben; waar het noodig is geef ik de juiste spelling van den text in eene noot weder.

anoe wenang, djung anoe sah ⁽¹⁾, djung anoe batal ⁽²⁾, anoe aja dina madzhab imam agoeng, nja èta imam oerang safi'i ⁽³⁾, rahmatoe 'llah ta'ala alajhi.

BABOE FI MA'RIPATI ARKANI 'L-IMANI WA 'L-ISLAMI. Tegesna: iju bab aja didjerona nètèlakun sakabèhna roekoen iman djung islam. Ari roekoen iman èta genep perkara: SAHIDJI AMANTOE BILLAHI, tegesna: kaoela pertjaja ka allah ta'ala. KADOEWA WAMALA'IKATIHI, tegesna: kaoela pertjaja kana sakabèhna mala'ikat allah ta'ala. KATILOE WAKOE-TOEBIHI, tegesna: kaoela pertjaja kana sakabèhna kitab allah ta'ala. KAOPAT WAROESOELIHI, tegesna: kaoela pertjaja kana sakabèhna nabi roesoel, tegesna: nabi anoe djadi piwarangan allah ta'ala ngadatangkun parèntah kana sakabèhna makloek ⁽⁴⁾. KALIMA WA 'L-JAUMI 'L-ACHIRI, tegesna: kaoela pertjaja kana poè kiamat, tegesna poè pangahirna. KAGENEP WA 'L-QADRI CHAJRIHI WASJARRIHI MIN ALLAHI TA'ALA, tegesna: kaoela pertjaja kana sakabèhna pepastèn, anoe hadè djung anoe gorèng, èta kabèh datangna ti allah ta'ala. PASAL, IJU SAHIDJI PASAL. Ari hartina pertjaja ka allah ta'ala, nja èta oerang koedoe pada nganjahokun sarta diimankun dina hatè, jèn sate-men-temenna allah ta'ala èta wadjib ⁽⁵⁾ kagoengan sipat ⁽⁶⁾ doewa-poeloeh. SAHIDJI WOEDJOED, tegesna: aja allah ta'ala, èta wadjib, djung sakabèhna sipatna; moe-

(1) صَحَّ (2) بَطُل (3) Imam Moehammad 's Sjâfi'i de stichter van de orde der Sjafiiten, wiens autoriteit in Neerlandsch-Indië meest algemeen wordt erkend.

(4) مَخْلُوق

(5) *Wadjib* en *Perloe* (want zoo is in den Archipel de uitspraak van het Arabische فرض) beteekent ten opzichte van de menschelijke handelingen wat door God geboden is, in tegenoverstelling van *soenat*, wat hem welgevallig is, zoo als *makroeh*, wat berispelijk is, staat tegenover *haram*, het door God verbodene. Hier achter, waar sprake is van de attributen der Godheid, wordt *wadjib* in tegenoverstelling van *moekal* in eene andere beteekenis gebruikt, die het best verklaard wordt door de

boden en hetgeen berispelijk is, over hetgeen onverschillig, over hetgeen volkomen en over hetgeen ijdel is, zoo als dat is in het stelsel van den grooten Imam, dat is van onzen Imam Sjafi'i (wien zij de barmhartigheid Gods).

Over de kennis van de grondstellingen van het geloof en van de godsdienst.

Dat is: in dit hoofdstuk is de aantooning van de grondstellingen van het geloof en van de godsdienst. De grondstellingen nu van het geloof die zijn zes in getal. Ten eerste ik geloof aan Allah den allerhoogste. Ten tweede aan zijne engelen. Ten derde aan zijne boeken. Ten vierde ik geloof aan alle profeten, die Godsgezanten zijn, dat zijn zij, die den allerhoogste tot gezanten dienen om zijne bevelen te doen toekomen aan al het schepsel. Ten vijfde ik geloof aan den dag der opstanding, dat is aan den jongsten dag. Ten zesde ik geloof dat al wat onvermijdelijk besloten is, hetzij goed hetzij kwaad, komt van God den allerhoogste.

§. De beteekenis nu van aan God te gelooven is, dat wij moeten erkennen en dat het door ons geloofd moet worden in het hart, dat in waarheid de allerhoogste twintig attributen heeft.

Ten eerste: het zijn, dat is: God bestaat; dat is nood-

woorden van 'l Sanoesi. „Weet! dat het'oordeel tot drie soorten beperkt is: het noodzakelijke, het mogelijke en het onmogelijke. Iets noodzakelijks is datgeen, waarvan men zich niet voorstellen kan, dat 't niet bestaat: iets onmogelijks is datgeen waarvan het bestaan ondenkbaar is, en iets mogelijks is hetgeen men zich zoowel bestaande als niet bestaande kan voorstellen.” (Wolff's 'l Senusi pag. 1. 5. 7). „Noodzakelijk moeten den allerhoogste twintig attributen worden toegekend. Dat, wat van den allerhoogste als onmogelijk gedacht moet worden, vormt evenzoo twintig attributen en deze zijn de tegenstellingen van de twintig eersten. Dat wat ten opzichte van den allerhoogste mogelijk is, dat is het doen en het laten van al het mogelijke.”

(6) ^{صِفَة} Meer dan eigenschap of hoedanigheid; attriboot, één met het wezen van Allah, in tegenoverstelling van ^{عَرَض}, een accident.

hal⁽¹⁾ hantu aja. **KADOEWA QIDAM**, tegesna: tihula, hantu aja mimitina, dat⁽²⁾ sarta sakabèhna sipatna; moehal anjar⁽³⁾. **KATLOE BAQA'**, tegesna: langgeng allah ta'ala sarta sipatna djung pagawèannana; moehal saroe wa djung sakabèh anoe anjar. **KAOPAT MOEHALAFATOE LILHAWADITZI**, tegesna: bèda-bèda allah ta'ala djung sakabèhna noe anjar; moehal saroe wa djung anoe anjar. **KALJMA QIJAMOEHOE TA'ALA BINAFSIHI**, tegesna: djoemeneng dat allah ta'ala koe andjun baè; moehal djoemeneng dina dat lijan. **KAGENEP WAHDANIJAT**, tegesna: sahidji dat allah ta'ala sarta sakabèh sipatna djung sakabèh pagawèannana; moehal doewa datna atawa luwih rèja, djung moekal soesoen-soesoen, djung moehal wiwilangan dina oenggal-oenggal sipatna, kaja lamoen aja 'ilmoe èta doewa koedratna atawa luwih rèja; nja èta moehal. Djung dui moehal aja dui noe kawasa migawè 'alam lijan ti allah ta'ala halna ngabatoeran ka allah ta'ala atawa noeloengan halna boga tapak. **Katoedjoeh QOEDRAT**, tegesna: kawasa allah ta'ala ngajakun moemkin⁽⁵⁾ atawa ngauwuhkun moemkin; moehal apes. **Kadala-papan IRADAT**, tegesna: keresa allah ta'ala; moehal hantu keresana allah ta'ala ngajakun moemkin atawa ngauwuhkup moemkin; arging koedoe ditangtoekun hula koe sipat keresa ti adjalna; moehal hantu aja keresana. **Kasalapan 'ILMOE**, tegesna: oeninga allah ta'ala kana sakabèhna anoe wadajib, djung kana sagala anoe moehal ajana, djung kana anoe wenang⁽⁶⁾ ajana, sarta samèh-mèhna diajakun moemkin tèh, èta gus kaoninga koe allah ta-

(1) *Moehal*. De twintig attributen der onmogelijkheid, die bij Sanoesi en anderen afzonderlijk worden opgenoemd, zijn hier telkens als tegenstelling achter het daarmêe overcenkomende noodzakelijk attribuut gesteld.

(2) ذَاتٌ. (3) *Anjar*, versch nieuw; dat is van-den-tijd, in tegenoverstelling van eeuwig.

(4) Door de explicatie vloeien de derde en vierde attributen in een. Bij Sanoesi vindt men bloot: de eeuwige duur, en het onderscheiden zijn van wat van-den-tijd is.

zakelijk, met al zijne attributen; het is onmogelijk dat hij niet zou zijn. Ten tweede: het bestaan van den beginne, dat is: van ouds, zonder oorsprong was het wezen van God met al zijne attributen; het is niet mogelijk dat hij van-den-tijd zou zijn. Ten derde: de eeuwige duur, dat is: de allerhoogste is eeuwig met al zijne attributen en werken; het is niet mogelijk, dat hij gelijk zou zijn aan hetgeen van-den-tijd is. Ten vierde: het onderscheiden zijn van alles wat in-den-tijd bestaat, dat is: de allerhoogste is afgescheiden van al wat van-den-tijd is; onmogelijk kan hij daarmee gelijksoortig zijn (4). Ten vijfde: het bestaan door zichzelf, dat is: het wezen van den allerhoogste bestaat door zichzelf; onmogelijk is zijn bestaan in een ander wezen. Ten zesde: de eenheid, dat is: één is het wezen des allerhoogsten met al zijne attributen en werken; onmogelijk heeft hij twee of meer wezens, en onmogelijk is het zijne attributen afzonderlijk op te stapelen of te tellen, zoo als indien er is de kennis van God, dat dan zijne magt de tweede of verdere in rang zou zijn, dat is onmogelijk. En onmogelijk is het, dat er nog iemand zou zijn, die de wereld kon scheppen behalve den allerhoogste, of om hem ter zijde te staan of te helpen in het zijn van de eindoorzaak der dingen. Ten zevende: de magt, dat is: de allerhoogste is magtig om het geschapene te maken of te verdelgen; onmogelijk dat hij zwak zou zijn. Ten achtste: het willen, dat is: de allerhoogste wil; het is onmogelijk dat hij zonder wil zou zijn om het geschapene te maken of te vernietigen; integendeel vooraf was zulks vastgesteld door het attribuut van het willen

(5) *Moemkin*, het mogelijke, dat is dus wat, volgens Sanoesi, van God als mogelijk kan gedacht worden; doch in het verband, waarin het hier wordt voorgesteld, verklaart men het beter door: wat mogelijk was te maken of te vernietigen, derhalve het geschapene.

(6) *Wenang*, *moehal* en *wadjib*, weder in de beteekenis van het mogelijke, het onmogelijke en het noodzakelijke.

'ala ti adjalna; rëjana, gedëna, lutikna, pandjangna atawa pondokna, ridjekina, djung bagdjana djung tjilakana, èta gus kaoeniga koe allah ta'ala samèh-mèhna aja; moehal bodo allah ta'ala djung sakoer ma'na bodo, kaja sjak atawa thlan, atawa waham, atawa 'ilmoe noe nalari, atawa ilmoe noe laroei (1) nja èta moehal. Kasapoeloh HAJJAT, tegesna: hiroep allah ta'ala; moehal paèh, atawa hiroep koe njawa. Sawelas SAMA', tegesna: ngarungu allah ta'ala kana sakabèhna anoe modjoed kadim atawa modjoed anjar, sowarana atawa uwuh, djaoeh atawa dukut, èta kabèh karungu koe allah ta'ala; moehal hantu karungu koe allah ta'ala. Doewa-welas BAÇAR, tegesna: ningali (2) allah ta'ala kana sakabèhna modjoed anoe kadim atawa anoe anjar, djaoeh atawa dukut, di anoe poèk, atawa di anoe tjaang, soemawona anoe aja roepana èta kabèh katingali koe allah ta'ala; moehal boeta atawa ningali koe sotja anggohota. (3) Tiloe-welas KALAM, tegesna: ngandika koe kalam allah ta'ala, sakabèhna anoe wadjib ajana djung anoe moehal ajana djung sakabèhna anoe wenang ajana, uwuhna pisan-pisan; kaliwat moehal bisoe atawa ngandika koe lambè anggohota atawa koe hoeroep, koe basa sowara, nja èta moehal. Opat-belas KADIRAN, (4) te-

(1) *علم ضروري* en *نظر* wetenschap die door betrachtig, beschouwing (Jav. en Mal. *nalar*) wordt verkregen, of door ondervinding, experimenten. De santri zegt van de eerste: *hèsè kahartina*, moeilijk te verstaan; van de laatste: *babari kahartina*, gemakkelijk te verstaan.

(2) Het hooge woord voor *nèndjo*, zien, is Javaansch.

(3) Vele heterodoxe secten, algemeen aangeduid onder den naam *MO-SJABBINA*, maken zich schuldig aan het vergelijken van God met de schepselen en verdiepen zich in redeneringen over den aard van zijn ligchaam. (Niemann p. 314.)

(4) *قادر* De zeven hier volgende attributen worden door Sanoesi ÇIFAT MA'NAWIJAH genaamd, in tegenoverstelling van de zeven voorgaande, ÇIFAT 'L-MA'ANI; dat is volgens de vertaling van Wolff 'ideell'. Het wesenlijke verschil tusschen ideële attributen en de attributen der idee is

van eeuwigheid af; het is onmogelijk dat hij niet zou willen. Ten negende: het weten, dat is: de allerhoogste weet al wat noodzakelijk en al wat onmogelijk en wat mogelijk is, en voor dat hij het geschapene in het leven riep, was het den allerhoogste reeds bekend van eeuwigheid af, wat zijn getal, wat zijn grootte, zijn kleinte, zijn lengte, zijn korthed, zijn onderhoud, zijn geluk en zijn ongeluk betreft, dat was den allerhoogste reeds bekend voor dat het was; onmogelijk is het dat de allerhoogste onwetend zou zijn in de verschillende beteekenissen van onwetendheid als: twijfel, onzekerheid of gissing, of dat zijn weten zou zijn door betrachtning of onderzinking, dat is onmogelijk. Ten tiende: het leven, dat is: de allerhoogste leeft; hij kan niet dood zijn noch leven door een ziel. Ten elfde: het hooren, dat is: de allerhoogste hoort al wat van eeuwigheid en al wat van den-tijd is, begaafd met stem of niet, veraf of digtbij, dat alles wordt door den allerhoogste gehoord; het is niet mogelijk dat het niet door hem gehoord zou worden. Ten twaalfde: het zien, dat is: de allerhoogste ziet al wat van eeuwigheid is en al wat in den-tijd is, begaafd met eene stem of niet, veraf of digtbij, in donker of in het licht, bovendien al wat een vorm heeft, wordt door den allerhoogste gezien; hij kan niet blind zijn of zien met ligohamelijke oogen. Ten dertiende: het spreken, dat is: God spreekt; het is onmogelijk dat hij stom zou zijn of dat de allerhoogste met woorden zou uitspreken al wat noodzakelijk, al wat onmogelijk en al wat mogelijk is, zoolwel wat aangaat hun zijn, als hun niet zijn; volstrekt

moeyelijk te bepalen. De erkenning der ideële attributen schijnt te moeten dienen om de bezwaren der MOTAZALITEN te voorkomen, die de attributen der Godheid niet aan haar wezen toegevoegd, maar als daarin van zelf bestaande willen hebben voorgesteld. Zie: Weil. Geschichte der Chalifen, II pag. 262. In tegenstelling met de MOTAZALITEN beweren de orthodoxen het werkelijk bestaan van eeuwige eigenschappen van God, waar van hun naam ÇIFATIJA.

gesna : anoe koewasa allah ta'ala; moehal anoe apes. Lima-welas MOERIDAN, tegesna: noe keresa allah ta'ala; moehal noe hantu keresa. Genep-welas 'ALIMAN, tegesna: noe oeninga allah ta'ala; moehal anoe bodo djung sakoer ma'na bodo, kaja sjak, atawa thlan, atawa waham, atawa 'ilmoe noe nalari atawa 'ilmoe noe laroeri, nja èta moehal. Toedjoeh-welas HAJJAN, tegesna: anoe hiroep allah ta'ala; moehal anoe paèh. Delapan-welas SAM'AN, tegesna: noe ngaroengoe allah ta'ala; moehal noe merem. (1) Salapan-welas BAÇIRAN, tegesna: noe ningali allah ta'ala; moehal noe boeta. Doewa-poeloeh MOETAKALIMAN, tegesna: noe ngandika allah ta'ala; moehal noe bisoe. Djung dui moehal dat (2) allah ta'ala èta djirim djung sakabèhna sipatna allah ta'ala èta aralna (3), kaja poetih atawa hidung, atawa saeepamana, atawa oesik tjitjing, atawa gedè, atawa lutik, atawa loehoer, atawa handap, atawa koelitna, atawa saeepamana; nja èta moehal allah ta'ala aja di loehoer, aja di langit, atawa di arasj, atawa di handap, atawa di enggon, atawa aja lebahna atawa mangsana, èta moehal; djung moehal dui allah ta'ala pengalapan dina migawè moemkin 'alam, atawa dina ngahoekoeman hambana; djung dui moehal allah ta'ala aja didjero makloek (4); atawa aja didjero hatè makloek. TETAPI WADJIB oerang ngitikadkun dina hatè jèn satemen-temenna allah ta'ala sarta sakabèhna sipatna èta modjoed kadim baka sarta djoemeneng koe andjun baè, sarta sahidji datna, sahidji sipatna, sahidji pagawèannana; djung dui wadjib oerang ngitikadkun dina hatè jèn satemen-temenna allah ta'ala èta ngajakun moemkin atawa ngauwuhkun moemkin, èta hantu wadjib, hantu moehal; èta naon-naon baè, anoe

(1) merem, blind, moet, volgens het verband, *lorèk*, doof, zijn.

(2) moehal dat enzv: Hetgeen hier volgt wordt bij Sanoesi ook gevonden en wel als eene verklaring van het vierde attribuut: het afscheiden zijner van al wat tijdelijk is.

(3) عرض: is een accident b. v. eene kleur; iets dat zonder ligchaam ondenkbaar is.

onmogelijk is het dat hij stom zou zijn, of dat hij zou spreken met lichamelijke lippen of met woorden of met stemgeluid, dat is onmogelijk. Ten veertiende: de allerhoogste is magtig; het is onmogelijk dat hij zwak zou zijn. Ten vijftiende de allerhoogste is willend; onmogelijk is het dat hij niet willend zou zijn. Ten zestiende: hij is wetend; onmogelijk dat hij onwetend zou zijn in de verschillende beteekenissen van onwetendheid als twijfel, onzekerheid, gissing of weten door betrachtting of ondervinding. Ten zeventiende: de allerhoogste is levend; onmogelijk is het dat hij dood zou zijn. Ten achttiende: de allerhoogste is hoorend; onmogelijk kan hij doof zijn. Ten negentiende: hij is ziende; onmogelijk dat hij blind zou zijn. Ten twintigste hij is sprekend; onmogelijk dat hij stom zou zijn. Voorts is het onmogelijk dat het wezen des allerhoogsten een ligchaam zij, en dat zijne attributen accidenten zijn, zoo als wit of zwart of iets dergelijks, of beweging of rust, of groot of klein, hoog of laag, of een huid of iets dergelijks; zoo is het onmogelijk dat de allerhoogste boven zij, in het uitpansel, of op zijn troon, of beneden, of op eenige plaats, of dat hij zij aan plaats of in tijd, dat is onmogelijk. En onmogelijk is het verder dat de allerhoogste (eene plaats) inneemt bij het maken van het geschapene of bij het rigten van zijne dienaren; en onmogelijk is het dat de allerhoogste zij in het schepsel of in het hart eens schepsels.

Maar pligt is het, dat wij ons overtuigd houden in ons hart, dat de allerhoogste met al zijne attributen is van eeuwigheid tot eeuwigheid, dat hij door zich zelf bestaat, en dat hij één is in zijn wezen, zijne attributen en zijne werken. Voorts is het pligt dat wij gelooven in het hart,

(4) Het zijn van God in den mensch of in het hart van den mensch is eene coëfistische heterodoxie, waartegen hier gewaarschuwd wordt; ook bij de Sjiiten is het dogma verbreid dat een deel der Godheid of wel een van God uitstralend licht achtereenvolgens in de verschillende Imams huisvest (Niemann p. 227).

wenang panguwuhna, kaja oerang kabèh djung naon-naon anoe gus paraèh, djung naon-naon anoe mangkè ajana. Djung dui wadjib oerang nganjahokun sarta diimankun dina hatè, jèn satemen-temenna sakabèhna anoe lijan ti allah ta'ala èta kabèh anjar, èta sarta pangajana diajakun koe allah ta'ala sarta kamilik koe allah ta'ala, datna sipatna djung pagawèannana èta didjadikun koe allah ta'ala. Djung dui wadjib oerang alap DALIL DJOEMLI anoe noedoehkun kana ajana allah ta'ala; nja èta lamoen oerang ditanja koe sahidji djalma: koemaha manèh jèn pertjaja jèn allah ta'ala èta modjoed; maka djawabna: kaoela pertjaja; maka oerang ditanja dui: naon-naon tandana jèn manèh pertjaja ka allah ta'ala jèn modjoed, pada hal manèh hantu pisan-pisan njuung ka allah ta'ala; maka djawabna: tandana kaoela pertjaja èta anoe noedoehkun kana ajana allah ta'ala, nja èta sakabèhna makloek; karana satemen-temenna sakabèh makloek èta hantu bisa aja sorangan, anging ajana tèh diajakun koe allah ta'ala. INTIHA ari sipat allah ta'ala, anoe gus diseboetkun tihula, anoe pangmimitina nja èta sipat woedjoed, ari sipat lima dingaranau sipat salbijah, ari anoe toedjoeh sanggusna wahdanijat nja èta dingaranan sipat ma'nawijah (1). PASAL ari moerad pertjaja kana sakabèhna mala'ikat allah ta'ala, èta oerang moedoe nganjahokun sarta di'itikadkun dina hatè, jèn satemen-temenna allah ta'ala èta gus ngadjadikun mala'ikat sarta warna-warna pagawèannana; maka sawarèh mala'ikat tèh aja toekang nanggoeng arasj, djung sawarèh dui aja toekang

(1) Bij deze onderscheiding der attributen heerscht verwarring. Na de WOEDJOED, de ÇIFAT NAFSIJAH (d. i. de op zich zelfstaande, de wezenlijke), volgen de ÇIFAT SALBIJAH, de negative attributen, aldus genaamd dewijl genegeerd wordt dat, wat kan worden toegedacht aan iets buiten God, zoo als: een begin, een einde enzv.; in tegenoverstelling daarvan heeten de andere TZOEBOETIJAH (تُؤْتِيهِ), positive.

Deze worden weder gelijk wij boven zagen onderscheiden in ÇIFAT 'I-MANI en ÇIFAT MA'NAWIJAH. (Sancoesi p. 3 en 4. Tornaauw p. 25).

dat het inderdaad de allerhoogste is, die het geschapene doet zijn en doet niet zijn, hetgeen (voor hem) noch noodzakelijk noch onmogelijk is; dit (ziet op) alles, waarvan het niet zijn mogelijk is, zoo als alle menschen, en al wat reeds dood is, en al wat zijn zal. En het is pligt dat wij erkennen en gelooven in ons hart, dat inderdaad al wat buiten den allerhoogste is alles tijdelijk is, en dat deszelfs zijn is in het wezen geroepen door den allerhoogste, dat het door hem wordt onderhouden en dat het met zijn wezen, eigenschappen en werken door den allerhoogste is gemaakt. Voorts is het pligt dat wij de gezamenlijke bewijzen nemen, die het bestaan van den allerhoogste aantoonen; namenlijk zoo wij door eenig mensch gevraagd worden: hoe is het, gelooft gij dat de allerhoogste is? dan is ons antwoord: ja! ik geloof. En zoo wij verder gevraagd worden: wat is het teeken, waarom gij gelooft dat de allerhoogste is, daar gij hem toch in het geheel niet ziet? dan antwoorden wij: het bewijs voor ons geloof is dat, wat het bestaan van den allerhoogste aantoon, dat is al het schepsel. Want inderdaad al het schepsel kan niet bestaan van zich zelf, maar zijn wezen is in het aanzijn geroepen door den allerhoogste.

§ Van de hierboven opgenoemde attributen nu van den allerhoogste is de eerste de Woedjoed, de daarop volgende vijf worden genoemd de Salbijah, en de zeven die na de Wahdanijat komen, heeten de Ma'nawijah.

§ De beteekenis nu van te gelooven aan de Engelen van den allerhoogste is, dat wij belijden en gelooven in het hart, dat in waarheid de allerhoogste de engelen heeft gemaakt, en dat hunne werken velerlei zijn, want er zijn engelen, wier werk het is den troon te schragen, en een ander deel die den troon omringen, en weder anderen die af- en aangaan, als zendelingen van den allerhoogste, namelijk de engelen Djabrail, Mikail, Israfil en Izrail (over wie vrede zij). En een deel der engelen moet de

ngoerilingan arasj, djung sawarèh dui aja poelang-anting, djadi piwarangan allah ta'ala, nja èta mala'ikat djabrail. djung mala'ikat mikail djung mala'ikat israfil, djung mala'ikat izrail alajhimoe s-salam. Djung sawarèh mala'ikat tèh aja noe toekang ngaraksa kana sakabèhna hamba allah ta'ala, djung sawarèh dui aja noe toekang noeliskun sakabèh pagawèannana hamba allah ta'ala, nja èta mala'ikat kiraman katibina (1); dina sahidji djalma èta mala'ikat doewa. Djung dui sakabèh mala'ikat hantu doraka ka allah ta'ala sarta hantu lalaki, hantu awèwè, djung hantu dahar, hantu luut, hantu aja ambekna, hantu aja kahajangna, hantu boga bapa, hantu boga indoeng, hantu boga anak, hantu dianakkun, tatapi kabèh mala'ikat tèh èta ngabakti baè ka allah ta'ala salawasna. PASAL ARI MOERAD PERTJAJA KANA KITAB ALLAH ta'ala nja èta oerang koedoe dii'tikadkun (2) jèn allah ta'ala èta gus noeroenkun pirang-pirang kitab kana sakabèh nabi anoe djadi piwarangan allah ta'ala, maka nja èta djoemlahna saratoes opat kitab, anoe sapoeloeh kitab ditoeroenkun ka nabi adam, alajhi s-salam; anoe lima poeloeh kitab ditoeroenkun ka nabi sjis alajhi s-salam; anoe tiloe poeloeh kitab ditoeroenkun ka nabi idris, alajhi s-salam; anoe hidji kitab ditoeroenkun ka nabi moesa, alajhi s-salam; nja èta kitab torèt ngaranna; anoe sahidji kitab ditoeroenkun ka nabi dawoed, alajhi s-salam; nja èta kitab djaboer ngaranna; anoe sahidji kitab ditoeroenkun ka nabi 'isa, alajhi s-salam, nja èta kitab indjil ngaranna; anoe sahidji kitab ditoeroenkun ka nabi oerang, nja èta kangdjeng nabi moehammad çalla'llahoe alajhi wasalam, nja èta kitab qoer'an. PASAL ARI MOERAD PERTJAJA KANA sakabèh nabi anoe djadi roesoel èta, nja èta oerang koe-

(1) Of hier de schutsengelen bedoeld zijn of die genaamd MALAKAIN ASWADAIN (de beide zwarte engelen) is niet duidelijk. De engelen MONKIR en NEKIR, gaan in het graf en ondervragen den doode over zijn geloof.

dienaren van den allerhoogste bewaken, en weder anderen moeten de daden van de dienaren des allerhoogste opteekenen, deze engelen zijn de gëeerde schrijvers, van deze engelen zijn bij ieder mensch twee.

Voorts zijn alle engelen zonder zonde jegens den allerhoogste; zij zijn geen mannen en ook geen vrouwen; zij eten niet noch drinken; zij hebben geene driften en geene begeerten; zij hebben vader noch moeder, hebben geene kinderen en zijn ook niet als kind verwekt; maar al deze engelen dienen slechts den allerhoogste in eeuwigheid.

§ De beteekenis nu van te gelooven aan de boeken des allerhoogsten is dat wij inderdaad gelooven dat de allerhoogste verschillende boeken heeft doen nederdalen voor de profeten, die zijne gezanten waren; en het geheele getal derzelve bedraagt honderd-en-vier. Tien boeken heeft hij doen toekomen aan den profeet Adam (op hem zij de vrede); vijftig boeken deed hij toekomen aan den profeet Seth (op hem zij de vrede); één boek deed hij toekomen aan den profeet Moses (op hem zij de vrede), namelijk het boek Torèt (de Pentateuch) genaamd, één boek deed hij toekomen aan den profeet David (op hem zij de vrede), namelijk het boek Djaboer (de Psalmen) genaamd; één boek deed hij den profeet Jesus (op hem zij de vrede) toekomen, het boek Indjil (het Evangelie) genaamd, en één boek deed hij toekomen aan onzen profeet, namelijk den grooten profeet Moehammad (wien God begenadige en zegene), dat is het boek *Qoer'an*.

§ De beteekenis nu van te gelooven aan de profeten, die Godsgezanten zijn, dat is, dat wij overtuigd moeten zijn

Volgens de 7e en 8e leerstelling van OMAR NASJAFI gelooven de Mohammeden over het algemeen, dat allen die buiten den Islam sterven, tot aan den jongsten dag de verschrikkelijkste kwellingen aangedaan worden (Keijzer, Leerstellingen p. 39 en 40). De MOTAZALITEN gelooven niet aan de straf van het graf (Relandus p. 28).

(2) Slordige schrijfwijze. *Oerang koedoe nganjahokun sarta di'tikadkun* enzv: had er moeten staan.

doe dii'tikadkun dina hatè jèn satemen-temenna sakabèh para nabi anoe djadi roesoel èta, kabèh wadjib aja tiloe sipat, nja èta sidik (1), tegesna: bener dina sakabèh tjarita, moehal bohong; kadoewa amanat, tegesna: kapertjajaän dina sakabèhna kalakoeannana, moehal palatjidra, tegesna moehal migawè anoe dilarang koe allah ta'ala, kaja haram atawa makroeh; djung wadjib para roesoel tèh kati-loe tablèg (2), tegesna: ngadatangkun ka noe dipiwarang didatangkun koe allah ta'ala ka oematna, moehal kitnan, tegesna: moehal hantu didatangkun ka sakabèh oematna. Djung dui wenang para roesoel kabèh narima aral basariah, (3) tegesna: aral noe bangsa manoesa, tetapi anoe hantu matak djadi tjatjad kana martabatna anoe loehoer, kaja dahar luut, djung nikah, djung djim'a, djung kaja ruut (4) saoe pamana. Tetapi moehal para roesoel èta aralna anoe hina-hina; èta moehal. Ari nabi anoe djadi roesoel èta kabèhna tiloe-ratoes tiloe-welas, ari roesoel anoe njangkingsarèngat (5) èta genep nabi. Ari bilangan kabèh nabi èta saketi doewa-laksa opat-riboe. Ari pangmimitina nja èta nabi Adam, alajhi s-salam; ari panganggusannana, nja èta kangdjeng nabi Moehammad, çalla'llahoe alajhi wasalam. PASAL ARI MOERAD PERTJAJA KANA POÈ KIAMAT èta, nja èta oerang koedoe nganjahokun serta diimankun dina hatè jèn satemen-temenna allah ta'ala èta mangkè makloek tèh sakabèhna (6) diparaèhkun kabèh, ari paèh sèk dihiroepkun dui di padang mahsar (7) sarta rata djung bodas saperti perak tanuhna. Ari gus kitoe di hisab sakabèhna 'amal-na (8) noe hadè djung anoe gorèng, djung hantu aja anoe

(1) صَدِيقٌ (2) تَبْلِيغٌ (3) بَشْرِيَّةٌ

(4) Eene kleine duizeling kan den Godsgezant overvallen 'maar geen bewusteloosheid, krankzinnigheid of dronkenschap.

(5) شَرِيْعَةٌ De weg, instelling, nieuwe godsdienst.

(6) Al het geschapene ook de engelen zullen sterven op den dag des gerigts. Soera XXXIX, 68.

in ons hart, dat de profeten, die gezanten zijn, noodzakelijk drie eigenschappen hebben, als: de waarachtigheid, dat is: dat al wat zij mededeelen juist is en onmogelijk leugen; ten tweede: de trouw, dat is dat zij te vertrouwen zijn in al hunne handelingen, en onmogelijk dat zij ontrouw zijn, dat is dat zij iets zouden doen dat door den allerhoogste verboden is, hetzij strafbaar of berispelijk; en ten derde is het noodzakelijk dat de gezanten de overbrenging hebben, dat is dat zij overbrengen al wat de allerhoogste bevolen heeft overtebrengen aan zijn volk; onmogelijk is het dat het niet wordt overgebracht aan zijn volk. En verder is het mogelijk dat den gezanten menschelijke toevallen overkomen, mits deze geen vlek op hunnen hoogen rang werpen, zoo als eten en drinken, huwen en den bijslaap uitoefenen, of het ondervinden van eene ligte duizeling of iets dergelijks. Maar de gezanten kunnen geen accidenten hebben, die laag zijn; dat is onmogelijk. Het getal der profeten, die Godsgezanten waren is drie-honderd-dertien. De gezanten, die eene instelling hebben gegeven, zijn zes. Het getal van alle profeten is honderd-vier-en-twintig-duizend. De eerste daarvan was de profeet Adam (op hem zij de vrede) en de laatste dat is de voortreffelijke profeet Moehammad (wien God begenadige en zegene).

§ De beteekenis nu van te gelooven aan den dag der opstanding is, dat wij moeten erkennen en dat het geloofd moet worden in ons hart, dat inderdaad de allerhoogste in de toekomst al het schepsel zal doen sterven, en als het eenmaal dood is weer zal in het leven roepen op het veld der vergadering, dat vlak is en zilverwit van grond. En daarna zullen al de daden, de goede zoowel als de slechte, worden geteld, en geen daarvan zal verborgen blijven.

(7) De traditie plaatst deze vlakke in Sijrie en leidt dit af uit Soera I., 40. *Judaeos etiam regionem suam Palaestinam habere pro terra in qua mortui omnes resurgent notum est.* (Relandus p. 55.)

(8) 'amal, werken in het algemeen doch in het Soendaneesch voornamelijk religieuse werken.

kararoeng ⁽¹⁾ pisan, soendana hantu aja anoe kasoempokun. Ari gus kitoe toeloej, ditimbang 'amalna anoe hadè djung anoe gorèng; oepama naradjang djalma bagdja mah diaboeskun ka sawarga, sarta hantu dipaèhkun dui, ngan ni'mat baè; tatapi sanggus njoekang dina djambatan çirathoe'l-moestaqim, sarta lemboet manan ramboet, sukut batan pedang sarta dipanteng dina loehoer sunu naraka djahanam. Ari djaoehna lalakon tiloe-rèboe tahoen èta njoekang tèh. Djung dui maka singsaha-saha djalma ditimbang, sarta burat kana gorèngna èta diasoepkun (ka naraka) sarta luwih panas perih. Tatapi ari djalma anoe moe'min mah diangkatkun dui tina djero naraka tèh, soendana: ana gus beresih dosana diasoepkun ka sawarga. Ari basa djalma moe'min tèja djalma 'ibadah ka allah ta'ala sarta bener pang'ibadahna, sarta tara bohong, sarta ikhlas ka allah ta'ala pang'ibadahna, sarta mangarti sarat sah ⁽²⁾ tobat, di'amalkun èta, moenggoeh di anoe kitoe mah, tara kadjero naraka anging ka sawarga. Ari anoe sok diasoepkun ka naraka tamah, djalma anoe sok tjamperelang 'ibadahna; anoe matak diasoepkun ka naraka tamah disingna lungit hufa dosana, ahirna mah ka sawarga, ana gus beresih dosana. Tatapi anging djalma anoe kapir, èta mah langgeng dina sunu naraka, disingna ngarasakun kasakitna. ⁽³⁾ Wa'llahoe 'alam. PAsAL ARI MOERAD PERTAJA KANA PEPASTÈN sakabèh pagawè-annana ⁽⁴⁾ anoe hadè djung anoe gorèng, èta kabèh

(1) *kararoeng* plat Soendaneesch voor *kalaroeng*; de schrijver laat voorafgegaan door het gebruikelijk *soendana*, dat hier vreemd klinkt, er eene meer beschaafde uitdrukking na volgen.

(2) شرط صح

(3) De voorstelling en opvolgende niteenzetting van dit leerstuk is niet duidelijk, maar de bedoeling is dat de MOE'MIN, geloovigen, zoo zij onbezweken zijn in hunne dienst aan Allah, nimmer in de hel zullen komen, dat zij, zoo zij gezondigd hebben, uit de hel verlost worden, nadat zij van hunne zonden gereinigd zijn, in tegenoverstelling van de KAFIR, ongelooovigen, die eeuwig in de hel zullen blijven. Over het

Daarna worden voorts de daden gewogen, de goede en de kwade; zoo een' mensch het geluk treft, die wordt den hemel binnengebragt, en hij wordt niet weder gedood maar geniet slechts, doch niet dan nadat hij de brug girathoe'l-moestaqim is overgegaan, die fijner is dan een haar en scherper dan een zwaard, en gespannen over het vuur van de hel Djahanam. De afstand van den gang over die brug is drie-duizend jaar. Voorts zal ieder mensch gewogen worden, en wanneer de schaal overhelt naar het kwade, wordt hij in de hel geworpen, die uitermate heet is en pijnlijk. Maar de mensch, die een geloovige is, zal weder uit de hel worden genomen, dat is: als hij gezuiverd is van zijne zonden, wordt hij ten hemel binnengebragt. Men noemt nu geloovige den mensch, die den allerhoogste dient, wiens dienst juist is, die nimmer liegt en wiens dienst zuiver is voor den allerhoogste, en die al de voorschriften volkomen kent van het berouw, en die ze ten uitvoer brengt; de zoodanige nu komt nimmer in de hel, maar in den hemel. Die nu in de hel worden geworpen, dat zijn de menschen die gewiefeld hebben in hun godsdienst, waarom zij in de hel worden gebragt opdat eerst hun schuld zou verdwijnen en zij later in den hemel zouden komen, als zij van hunne zonden gezuiverd zijn. Doch menschen, die ongeloovig zijn, die zijn eeuwig in het vuur van de hel om er de pijnen van te ondervinden. En God weet het.

§ De beteekenis van het gelooven aan het voorbeschikt zijn van alle handelingen hetzij goed of kwaad van wege den allerhoogste is, dat wij erkennen en dat het geloofd wordt in het hart, dat in waarheid de allerhoogste al het schepsel geschapen heeft en al hun handelingen zoowel goed als

vraagstuk van de eeuwigheid der straf heerscht bij de Moehammedaansche godgeleerden verschil van gevoelen; van daar eindigt dit leerstuk met de woorden, „Allah weet het”.

(4) *pagawèannana*, vroeger *pepastèn*. Zoo als het hier staat bevat het het leerstuk der praedestinatie, die eigenlijk in den Qor'an niet te vinden is. Hier is eene zwakke navolging van het compendium van Reland, pag. 61.

datangna ti allah ta'ala, nja éta oerang koedoe nganjahokun sarta diimankun dina hatè jen satemen-temenna allah ta'ala éta gus ngadjadikun sakabèhna makloek djung ngadjadikun kana pagawèannana anoe hadè djung anoe gorèng. Tatapi allah ta'ala gus maparin pitoedoehna kana kawoelana kabèh kana djalan anoe bener, anging gus dilarangkun koe allah ta'ala kabèhna pisan éta lampah anoe gorèng, soendana: migawè ma'sijat (1) tèh hantu rila allah ta'ala tèh, hartina bebendoe goesti allah. Anging rila allah ta'ala tèh kana migawè ta'at (2), [karana allah kitoe ogè éta soeka moenggoeh di allah ta'ala], sarta ana dipigawè munang gandjaran lampah ta'at tèh, ana di tinggal matak disiksa; ari lampah ma'sijat ana ditinggal munang gandjaran, ana dipigawè munang siksaan. PASAL ARI ROEKOEEN ISLAM ÈTA LOBANA lima perkara: Sahidji matja sahadat (3) nja iju roepana: ASJHADOE AN LA ILAHA IL-LALLAHOE AN MOEHAMMADAN BASOETOE'LLAH, tegesna: kaola nganjahokun satemen-temenna uwuh dui pangéran anoe disembah ngan allah ta'ala baè, djung dui kaola nganjahokun satemen-temenna nabi moehammad éta piwaringan allah ta'ala. Kadoewa: migawè salat lima waktoe dina sapowè-saputing. Katiloe: ngaloewarkun djakat sarta pitrah. Kaopat koedoe poewasa dina boelan ramalan. Kalima koedoe naèk hadji kabètoe'llah, lamoen kawasa di djalan. BABOE FI BAJANI MA'RIFATI 'L-THAHARATI MIN AL-HHADATZI WA 'L-NADJASATI. Iju sahidji pasal bab nètèlakun kana nganjahokun hoekoem beberesih tina sagala hadas gedè atawa hadas lutik djung beberesih tina nadjis. PASAL ari sarat sah woeloe éta toedjoeh perkara. Sahidji, islam; kadoewa, pinter; katiloe, soetji tina kèl djung tina nipas; kaopat, koedoe oelah aja noe ngahalangan nepina tjai kana koelit

(1) مَعْصِيَةٌ

(2) طَاعَةٌ

(3) شَهَادَةٌ

(4) Om van deze duistere en blijkbaar corrupte periode iets verstaanbaars te maken moet men de woorden in den text tusschen parentheses gezet als ingeschoven doen vervallen.

kwaad. Maar de allerhoogste heeft eene aanwijzing aan zijne dienaren gegeven nopens den regten weg, en door den allerhoogste is verboden al wat slechte gedragingen zijn, dat is: het plegen van ongehoorzaamheid vindt geen welgevallen bij den allerhoogste, dat is: hij toornst daarover, maar welgevallen vindt bij den allerhoogste het beoefenen der gehoorzaamheid⁽⁴⁾, en als men die volbrengt, verkrijgt men loon voor de gehoorzaamheid, terwijl het nalaten oorzaak is van straf; en laat men de ongehoorzaamheid na, dan verkrijgt men loon, terwijl men straf verkrijgt voor het plegen er van.

§ De hoofdzaken nu van den islam zijn vijf in getal. Ten eerste het opzeggen van de geloofsbekentenis, aldus: Ik betuig dat er geen God is dan Allah, en ik betuig dat Moehammad zijn gezant is, dat is: ik erken dat inderdaad geen ander heer te vereeren is dan de allerhoogste, en ik erken verder dat de profet Moehammad de afgezant is van den allerhoogste. Ten tweede het verrigten van het gebed op de vijf voorgeschreven tijden in een etmaal. Ten derde het geven van de zuivering der goederen en van de giften na het einde der vasten. Ten vierde de verpligting om te vasten in de maand Ramadan. Ten vijfde de verpligting om op te gaan ter bedevaart naar het huis Gods, als men in staat is voor den togt.

§ Hoofdstuk over de uiteenzetting der kennis van de zuivering van groote en kleine onreinheid. Dit is eene afdeeling om aan te toonen de erkenning van de voorschriften der zuivering van alle onreinheden, zoo groot als klein, en der zuivering van verontreiniging.

De vereischten nu van de wassching zijn zeven. Ten eerste de islam⁽⁵⁾; ten tweede het genot van verstand; ten derde zuiverheid van regelingen en kraambed; ten vierde dat er niets zij dat het water verhindre te komen tot de huid van het lichaamsdeel dat de wassching ondergaat,

(5) Dat is: Mohammedaan te zijn.

anggohota woeloe, kaja lugut atawa naon-naon baè; kalima, koedoe nganjahokun kana perloena; kagenep, koedoe oelah njeboetkun ka anoe perloe èta diseboetkun soenat; katoedjoeh, tjai sarta anoe soetji sarta njoetjikun ka lijan. (1) PASAL ARI TJAI ANOE NJOETJIKUN ÈTA TOEDJOEH perkara. Sahidji tjai laolet; kadoewa tjai waloengan; katiloe tjai soemoer; kaopat tjai njoesoe; kalima tjai iboen; kagenep tjai hoedjan; katoedjoeh tjai kempel. Sarta dingaranan tjai moetlak, tegesna tjai woengkoel, hantu katjampoeran koe barang anoe sèdjèn. Djung dui hantu sah woeloe atawa mandi wadjib, atawa ngilangkun nadjis koe tjai anoe asal gus katjampoeran koe noe lian tidinja: koe tipoeng, atawa koe tjai anggoer, atawa koe tjai dalima atawa koe noe lian tidinja, sarta owah rasana; anging lamoen katjampoeran koe lutak atawa koe oejah laolet, maka tjai èta sah baè dipakè woeloe, atawa dipakè mandi, atawa ngilangkun nadjis, karena soesah di raksana. Djung dui hantu sah woeloe atawa mandi wadjib, nja èta oeroet ngoembah anoe mimiti tèja; dingaranan èta tjai moest'amal. (2) Djung hantu sah woeloe, atawa mandi, atawa ngoembah nadjis koe tjai anoe gus dihoekoem nadjis, nja èta doewa perkara; sahidji (3) tjai anoe koerang dina doewa koelah (4); atawa katjampoeran koe barang-barang anoe hantu di ma'ap, sanadjan sautik; kadoewa (5) tjai anoe doewa koelah, atawa luwih rèja, atawa gus katjampoeran koe barang-barang anoe nadjis, lamoen owah roepana atawa rasana atawa baoena, nja èta djadi nadjis.

(1) Rein en reinigend water. Deze plaats moge dienen om Keijzer (Handboek pag 32) te emenderen, waar gesproken wordt van *rein en gereinigd* water. Zie ook: Abou-chodja pag. 4.

(2) Men zie bij Keijzer, Mohammed. Regt, over *onrein* water en *niet reinigend* water pag. 33.

(3) *onrein* water.

(4) Over de maat *gallat* zie Keijzer ter aangehaalde plaats. De Soendanees spreekt uit *koelah*, niettegenstaande van, of welligt om, de

zoo als lijm of wat het ook zij; ten vijfde de verpligting om wat pligtmatic er bij is te erkennen; ten zesde dat men niet wat pligtmatic is verdienstelijk noeme; ten zevende water dat rein is en tevens andere dingen reinigend. Van water nu, dat reinigend is, zijn zeven soorten: ten eerste zeewater, ten tweede rivierwater, ten derde putwater, ten vierde welwater, ten vijfde dauwwater, ten zesde regenwater, ten zevende verstijfd water. En volkomen water wordt genoemd dat wat niet vermengd is met iets anders. En niet volkomen is de wassing of het bad of het doen verdwijnen van verontreiniging met water, dat aanvankelijk reeds vermengd was met iets anders, met meel of met wijn of met het sap van granaatappels of met iets anders dan dat, en wel zoo dat het van smaak veranderd is, maar indien het vermengd is met slijk of met zeezout, dat water kan nog voldoende gebruikt worden voor de wassing of voor het bad of om verontreiniging te doen verdwijnen, want het is moeilijk om het daarvoor te bewaren. Voorts is de wassing of het bad niet voldoende (met water), dat reeds vroeger gediend heeft om iets te wassen. Dit heet gebruikt water. Ook is niet voldoende de wassing of het bad of de verwijdering van verontreiniging met water, dat reeds als onrein veroordeeld is; dat is ten eerste water dat minder dan twee qallat's is, of vermengd is met het een of ander dat verboden is, al is het ook slechts een weinig, en ten tweede water dat twee qallat's of meer is, maar vermengd is met onreinheid, indien het daardoor van kleur smaak of reuk veranderd is, dat is onrein. De maat nu van de hoeveelheid water,

overeenkomst met het zuivere Soendasche woord *koelah* dat vijver, waschkom, beteekent en een paar regels verder voorkomt.

(5) *vermengd*.

Ari oekoerannana tjai, anoe mandjing kana doewa koelah tēja, èta koedoe aja djerona sahasta saporapat hasta, roebakna pandjangna kitoe kènèh baè, oepama dina enggon pasagi, sabab bèda djung noe boeled. Ari dina wadah boeled oepama oerang hajang njiun koelah boeled, èta koedoe aja djerona doewa hasta satengah, ari roebakna koedoe aja sahasta. Pasa! ari barang-barang anoe nadjis⁽¹⁾ èta pirang-pirang roepana. Sahidji andjing; kadoewa babi⁽²⁾, paèhna atawa hiroep andjing tèh atawa babi tèh, èta saroewa baè; katiloe tahi sakabèh hëwan atawa djalma atawa lijan, anging tahi kabèh nadjis; kaopat sakabèhna getih, sakabèh lian tina hatè djung kalilipa; kalima sakabèhna oetah-oetah; kagenep nja èta kaloevar tina dakar atawa tina pardji, ukur nangoeng anoe burat atawa ngagèndong atawa tjikiih; katoedjoeh wadi, nja èta anoe kaloevar tina dakar atawa tina pardji ukur aja sawat, ari roepana luhur; kadalapan nanah sakabèh hëwan; kasalapan dahdir anoe jakin kaloevar tina djero butung anoe hès; kasapoeloe sakabèh tjikiih; kasawelas tjai arak djung naon-naon baè anoe matak mabok; kadoewa-welas bangkè sagala sadjabana tina bangkè djalma; katiloe-welas tjai soesoe sagala hëwan anoe haram, sadjabana tjai soesoe djalma; kaopat-belas daging anoe gus papisah djung badanna kaja koeda atawa moending, sadjabana tina daging djalma, sadjabana tina djoez⁽³⁾ simut atawa laeok tjai, sadjabana tina boeloe-boeloe hëwan anoe halal; kalima-belas sakabèhna endog anoe hantu djadi binatang; kagenep-belas endog tina djero bangkè lamoen tatjan tuas koelitna; katoedjoeh-belas nanah atawa djapah. PASAL ARI SARAT NGOEMBAH nadjis andjing djung babi èta tiloe per-

(1) *nadjis* en *nadjasat* zijn de verontreinigende zaken. HADATH, sund. *hadat*, de toestand van geringe onreinheid. ADJNABA, sund: *hadat gedè*, die van groote onreinheid.

(2) *babi* is maleisch: *bagong* soendasch.

(3) Keijzer (Handboek pag. 41) heeft sprinkhanen. *Djoez* weet ik niet te vertalen.

die twee qallat's bedraagt, moet zijn van eene diepte van een en een vierde elleboogslengte, en de lengte en breedte evenzoo veel, indien het in een vierkante (bad)plaats is, want anders is het wanneer de badplaats rond is. In een rond vat toch, wanneer men bij voorbeeld een ronden vijver wil maken, moet het water derdehalve elleboogslengte diep zijn en de breedte moet zijn één elleboogslengte.

§ Verontreinigende zaken zijn van verschillende soort; als: ten eerste, de hond; ten tweede, het zwijn, hetzelfde of die hond of dat zwijn dood of levend zijn; ten derde, drek van alle dieren, van den mensch en van anderen, alle drek is onrein; ten vierde, alle bloed behalve van lever en milt; ten vijfde, alle braaksel; ten zesde, dat wat uit de mannelijke of vrouwelijke pudenda vloeit, terwijl men iets zwaars tilt of draagt, of wat met de urine geloosd wordt; ten zevende, het semen vloeiende uit de mannelijke of vrouwelijke pudenda bij de aanwezigheid van lusten, glibberig van aard; ten achtste, etter van elk dier; ten negende, kwijl, die bepaald voortkomt uit het binnenste van een slapende; ten tiende pis; ten elfde arak en al wat dient om dronken te maken; ten twaalfde alle lijken behalve het lijk van een mensch; ten dertiende melk van alle dieren, die onrein (verboden) zijn, behalve melk van den mensch; ten veertiende vleesch, dat gescheiden is van het ligchaam, zoo als van het ligchaam van een paard of van een karbouw, maar niet het vleesch van den mensch en niet van krekels of riviervisch, en ook niet het haar van beesten, die geoorloofd zijn; ten vijftiende allè eijeren, die geen beesten worden; ten zestiende eijeren uit een dood dier, waarvan de schaal nog niet hard is; ten zeventiende etter.

§ De voorschriften voor de afwassing van onreinheid door hond of zwijn zijn drie; ten eerste moet men zeven

kara; sahidji koedoe dikoembah koe tjai moetlak toedjoeh kali; kadoewa koedoe ditjamperan djung tanuh anoe soetji dina salah-sahidjina anoe toedjoeh kali tèh; katiloe koedoe datang ka lungit rasana atawa baena djung roepana. PASAL ARI SABAT SAHNA ngoembah nadjis sadjabana tina andjing djung babi èta doewa perkara: sahidji koedoe dikoembah koe tjai moetlak sakali datang ka ngotjor tjai; kadoewa lungit rasana djung baena roepana. PASAL ari perloe woeloe èta genep perkara. Sahidji nijat perloe, atawa nijat ngilangkun hadas lutik, nja èta dina hatè baè, (1) wadjib sarta dibarengkun nijat tèh djung mimiti ngoembah bungut. Kadoewa koedoe ngoembah bungut sakali masing rata; watesna roebakna tèja tina tjuli nepi kana tjuli dui; ari watesna pandjangna bungut èta tina enggon djadi ramboet sirah. Katiloe ngoembah lungun doewannana watesna sikoena nepi kana sakabèhna toengtoeng ramona sakali masing rata. Kaopat koedoe ngoesap sautik koelit sirah atawa boeokna koe tjai moetlak, tatapi èta anoe hantu kaloewar tina had sirah. Kalima koedoe ngoembah dampal soekoe nepi kana moemoentjangannana sarta koedoe rata. Kagenep tartib, (2) tegesna: parèlè: ngahulakun anoe baris tihula: mandurikun anoe baris panduri, sadjabana nijat. PASAL ARI ANOE NGABATALKUN KANA WOELOE èta lima perkara. Sahidji sakoer anoe kaloewar tina lijang dakar atawa tina lijang tahi atawa tina lijang pardji, lamoen awèwè. Kadoewa lungit akal sabab èdan atawa inabok. Katiloe hèès anoe

(1) Als de nijat wordt uitgesproken dan geschiedt dat met de woorden bismi'llahi; die de Javaan of Soendanees ieder oogenblik en bij de onverschilligste handelingen in den mond heeft.

(2) Met TARTIB is de schrijver in de war, nu eens gebruikt hij het voor *regelmatig*, dan weder in de beteekenis van *geheel-over*. De beteekenis van TARTIB in tegenoverstelling van IRTIMAS is bij het bad, dat bij de eerste wijze van baden het water in zekere volgorde over hoofd en schouders wordt gegoten, terwijl men bij de tweede wijze zich geheel onderdompelt.

malen wasschen met rein water; ten tweede moet het water één van die zeven keeren vermengd zijn met reine aarde; ten derde moet smaak reuk of kleur (van de smet) verdwenen zijn.

§ De voorschriften voor de volkomene zuivering van eene onreinheid buiten die van hond of zwijn zijn twee; ten eerste moet er gereinigd worden met rein water eenmaal, waarbij het water plassen moet; ten tweede moet smaak, reuk en kleur verdwenen zijn.

§ Hetgeen men noodzakelijk bij de wassing te doen heeft, zijn zes zaken. Ten eerste de noodzakelijke nijat of die tot verwijdering eener geringe onreinheid, en dat wel in het hart, waarbij noodzakelijk is dat de bedoeling vergezeld ga van het beginnen met het wasschen van het gezicht. Ten tweede moet men het gezicht eens wasschen geheel over; de grens nu van de breedte van het gezicht is van het eene oor tot het andere, en de grens van de lengte van het gezicht is van de plaats van het hoofdhaar af. Ten derde wasschen beide handen van den elleboog af tot aan de toppen van de vingers eenmaal geheel over. Ten vierde moet men van de huid van het hoofd of van het haar een weinig wrijven met rein water, maar dat zonder de grens van het hoofd te buiten te gaan. Ten vijfde moet men de voetzolen wasschen tot aan de enkels geheel over. Ten zesde: regelmatig, dat is geregeld: vooraf doen gaan wat voor moet gaan, en achteraan doen komen wat achteraan behoort, behalve de nijat.

§ Wat nu de wassing ijdel doet zijn, zijn vijf zaken. Ten eerste: al wat vloeit uit de mannelijke of vrouwelijke pudenda of uit den aars. Ten tweede: het verlies van het verstand door krankzinnigheid of dronkenschap. Ten derde: de slaap, die zich niet vast heeft ingezet. Ten vierde:

hantu tetep dijoekna. Kaopat paatulna koelit lalaki anoe pada gedè djung awèwè sarta anoe lain moehram, teges-na moehram èta baraja-baraja anoe hantu munang ditikah. Kalima ngaragap dakar atawa pardji. Ari lijang pardji anoe matak batal ditjagap koe dirina, nja èta antara kaloewar djung kadjero; sarta hidji awèwè sèg mandi, sèg sampingna sangsangkun dina pager atawa dina naon-naon baè, oepama sèg dihuruj koe salaki; sampingna ditjokot, sarta disoempokun, murun ana dèk handjat loewak-lijuk nèjangan sampingna, sarta boga woeloe èta, lamoen kitoe ditoetokun pardji koe lungun, hantu matak batal, masih nepi ka imahna ogè ti pantjoerannana, oepamana duluh salaki atawa dungun-dungun baè; ananging koe lalaki ditjabak oelamoen pardji, awakna ogè, batal; wa allahoe 'alam. **PASAL ARI ANOE DIHARAMKUN** atasna djalma, aja hadas lutik, opat perkara. Sahidji salat atawa soedjoed tilawat, atawa soedjoed soekoer, atawa matja koetbah. Kadoewa tawaf di bètoe'llah. Katiloe ngaragap koer'an. Kaopat nanggoeng koer'an, anging lamoen koer'an tèh dianoetkun djung barang-barang anoe sèdjèn, maka nja èta halal. **PASAL ARI SABAB WADJIB** mandi⁽¹⁾ lima perkara. Sahidji anoe paèh, tapi lain paèh perang sabil. Kadoewa saat getih bolon. Katiloe saat getih nipas. Kaopat ngadjoeroe. Kalima nanggoeng hadas gedè atawa djinabat, èta hasil koe sabab kaloewar mani, atawa ngasoepkun hasjifah kana djero pardji

(1) Even als later bij het bad (GHOSL) eene paragraaf handelt over wat het bad noodzakelijk maakt, en eene andere over hetgeen bij het bad noodzakelijk moet geschieden, zoo had ook hier behooren vermeld te zijn dat de wassching is om te reinigen al wat door **NADJIS** in den toestand van **NADJASAT** is gekomen.

(2) **DJOENOEB** de persoon, die in den toestand van **ADJNABAT** is gekomen.

de aanraking van de huid tusschen eën volwassen man en vrouw, die niet moehram zijn; moehram beteekent, verwanten, die elkander niet ten huwelijk mogen erlangen. Ten vijfde: het aanraken van de mannelijke of vrouwelijke pudenda. Het aanraken van het vrouwelijke pudendum door de persoon zelve, dat ijdel zou doen zijn, dat is tusschen het uitkomen en het binnengaan; en zoo eene vrouw juist badende haar sarong over den pagger of over iets anders heeft gehangen, en zij door haar man wordt geplaagd, haar sarong weggenomen en verstopt wordt, voorwaar zoo zij uit het bad willende komen, rond kijkt zoekende naar haar kleed, terwijl zij hare wassing heeft (volbragt) en zij hare schaamdeelen met de handen bedekt van de plaats der wassing zelfs tot aan haar huis, dan is die wassing niet ijdel, zoo zij door haar man of door andere mannen wordt gezien; maar zoo door een ander man, laat staan haar schaamdeelen, slechts haar ligchaam wordt aangeraakt, is hare wassing ijdel. En Allah weet het.

§ Wat verboden is voor den mensch, die door een kleine onreinheid verontreinigd is, zijn vier zaken. Ten eerste: het gebed, de knielingen bij het lezen van den qoer'an of bij het dankgebed, en het opzeggen van de predika-tiën op vrijdag. Ten tweede: de pelgrimsomgangen om het Godshuis. Ten derde: het aanraken van den qoer'an. Ten vierde: het dragen van den qoer'an, maar indien deze bij andere dingen is gevoegd, is het geoorloofd.

§ Wat nu het bad noodzakelijk maakt zijn vijf zaken. Ten eerste: een lijk, behalve dat van iemand die op den weg Gods (in den heiligen oorlog) sterft; ten tweede: het ophouden der menstruatie; ten derde: het ophouden der vloeijingen bij het kraambed; ten vierde: het baren; ten vijfde: het op zich hebben van eene groote onreinheid door ontlasting van semen of het inbrengen van den pe-

awèwè. Ari anoe` diharamkun atas anoe aja djoenob (2) èta genep perkara. Sahidji salat, atawa soedjoed tilawat, atawa soedjoed soekoer, atawa matja koetbah djoema'at. Kadoewa tawaf di bètoe'llah. Katiloe ngaragap koer'an. Kaopat nanggoeng koer'an anoe hantu dianoetkun djung barang-barang anoe lain. Kalima matja koer'an, sarta sedja matja koer'an. Kagenep tjitjing didjero masdjid atawa koekoerilingan didjero masdjid. PASAL ARI PERLOE MANDI tèja èta doewa perkara. Sahidji nijat mandi ngilangkun hadas gedè sarta dibarengkun nijat tèh djung mimiti ngoembah badan. Kadoewa, ngadatangkun tjai anoe moetlak kana badan sakabèhna koedoe rata. (1) PASAL ARI PERLOE TAJAMOEM èta lima perkara. Sahidji, nijat tajamoem, soepaja ngamunangkun kana salat, sarta wadjib dibarengkun nijat tèh djung mimiti mindahkun tanuh tina wadahna kana bungut. Kadoewa mindahkun tanuh kana lungun. Katiloe ngoesap bungut koe tanuh tèja. Kaopat koedoe ngoesap doewa lungun koe tanuh nepi kana sikoena sakali, koedoe rata. Kalima koedoe tartib, tegesna: parèlè atawa rata. PASAL ARI ANOE NGABATALKUN kana tajamoem, èta koemaha tjara anoe ngabatalkun kana woeloe baè, ngan genep manggih tjai samèhmèhna salat lamoen tajamoem, sebab uwuh tjai. PASAL ARI SARAT sahna tajamoem èta dalapan perkara; sahidji islam; kadoewa pinter; katiloe soetji tina bolon djung tina nipas; kaopat gus jakin hula apes (2) makè tjai; kalima koedoe gus mandjing waktoena salat; kagenep koe-

(1) Hier is de bedoeling TARTIB.

(2) *apes* duidt zoowel de onmogelijkheid aan om water te gebruiken als de zwakte van een zieke, voor wien het gebruik van water gevaarlijk zou zijn.

nis in de cunnus. Wat nu een mensch verboden is, dien eene groote onreinheid aankleeft, zijn zes zaken. Eerstens: het gebed, de knielingen bij het lezen van den qoer'an, en die bij het dankgebed, het opzeggen van de choetbah. Ten tweede: de omgangen om het Godshuis. Ten derde: het aanraken van den qoer'an. Ten vierde: het dragen van den qoer'an zonder dat die bij iets anders gevoegd is. Ten vijfde: het lezen van den qoer'an en het voornemen daartoe. Ten zesde: zich ophouden of rondgaan in de masdjid.

§ Bij het bad zijn twee zaken noodzakelijk. Eerstens: het voornemen om te baden, om eene groote onreinheid te verdrijven, en het doen vergezeld gaan van de nijat met den aanvang van het reinigen van het ligchaam. Ten tweede: het doen toekomen van volkomen water aan het gansche ligchaam, geheel over.

§ Bij de reiniging met stof zijn vijf zaken pligtmatig. Eerstens: het voornemen van de reiniging met stof om te erlangen de verdienste van het gebed, en noodzakelijk moet de nijat gepaard gaan met het maken van een begin om de aarde uit het vat te brengen naar het gezicht. Ten tweede: de aarde aan de handen te brengen. Ten derde: het gezicht met aarde te bestrijken. Ten vierde: het bestrijken met aarde van beide handen tot aan den elleboog toe, geheel over. Ten vijfde: tartib.

§ Wat de reiniging met stof ijdel maakt is hetzelfde als wat de wassching ijdel maakt, behalve nog ten zesde: het vinden van water voor het gebed, waarvoor men de tajamoem verrigt, indien men het doet omdat [er geen water is.

§ De voorschriften van de tajamoem zijn acht. Ten eerste: de islam; ten tweede: het bezit van de verstandelijke vermogens; ten derde: het zuiver zijn van menstruatie en kraambed; ten vierde: dat het vodraf vast is, atd men geen water kan gebruiken; ten vijfde: moet men

doe tajamoem koe tanuh anoe soetji, sarta anoe aja be-
 loedoekna, (1) anoe lain oeroet makè; katoedjoeh nga-
 njahokun kana sakabèhna perloena; kadalapan oelah sa-
 lat doewa perloe koe sahidji tajamoem. PASAL ARI sau-
 tikna bolonna èta sapoè-saputing; (2) ari kaprahna bolon
 èta genep atawa toedjoeh poè, ari pangrèja-rèjana èta li-
 mabelas poè, djung hantu aja watesna sarèja-rèjana soe-
 tji antara doewa bolon. Ari kaprahna soetji antara doewa
 poeloeh atawa doewa-poeloeh opat poè. Ari sakoerang-
 koerangna mangsa nipaş èta opat poeloeh poè, ari pang-
 rèja-rèjana mangsa nipas èta genep-poeloeh poè. PASAL
 ARI ANOE DIHARAMKUN ÈTA DINA AWÈWÈ BOLON DJUNG ANOE
 NIPAS èta sapoeloeh perkara. Sahidji salat, atawa soedjoed
 tilawat, atawa soedjoed soekoer, atawa matja koetbah
 djoema'at; kadoewa tawaf di bètoe'llah; katiloe ngara-
 gap koer'an; kaopat nanggoeng koer'an sarta hantu di-
 anoetkun kana banda-banda sèdjèn; kalima matja koer'an;
 kagenep tjitjing atawa koekoerilingan didjero masjid;
 katoedjoeh djima'; kadalapan ditalak; kasalapan poewa-
 sa; kasapoeloeh beberesih 'ibadah mandi, atawa woeloe
 atawa lijan tina ihram; KITABOE 'Ç-ÇALATI. Iju kitab
 nètèlakun hoekoem salat. Ari sarat wadjib salat èta lima
 perkara: sahidji islam; kadoewa 'akal; katiloe balèg; ka-
 opat soetji tina bolon; kalima soetji tina nipas. Ari sa-
 rat sah salat èta genep perkara. Sahidji soetji tina ha-
 das gedè djung tina hadas lutik; kadoewa soetji tina nadjis

(1) Sunt enim qui nihil huic ritui aptum putant, nisi cui aliquid
 pulveris adhaereat. Relandus p. 83.

(2) Over den duur van de menstruatie of liever over de daarmede
 in verband staande voorschriften voor TALAQ (verstooting) en 'IDDAH
 (afzondering) bestaat verschil van meening bij de regtsgeleerden.

den voor het gebed. bepaalden tijd reeds zijn ingetreden; ten zesde: moet men zich reinigen met zuivere aarde, waaraan stof is, en nog niet (daartoe) gebruikt; ten zevende: moet men kennen al wat voorgeschreven is; ten achtste: mag men niet twee noodzakelijke gebeden ver- rigten met ééne tajaemoem.

§ De kortste duur van de menstruatie is een etmaal; gewoonlijk duurt de menstruatie zes of zeven dagen; het langst vijftien dagen. De kortste tijd van zuiverheid tus- schen twee menstruaties is vijftien dagen. Er is geen grens van den langsten tijd van zuiverheid tusschen twee rege- lingen, gewoonlijk duurt die twintig of vier-en-twintig dagen. De kortste tijd van de gevolgen van het kraam- bed is veertig dagen en de langste tijd duurt zestig dagen.

§ Wat nu verboden is voor eene vrouw, die in de men- struatie of in het kraambed is, zijn tien zaken. Ten eer- ste: het gebed, de knielingen tilawat en soekoer, het op- zeggen van de choetbah; ten tweede: de omgangen om het huis Gods; ten derde: het aanraken van den qoer'an; ten vierde: het dragen van den qoer'an, als die niet bij iets anders is gevoegd; ten vijfde: het lezen van den qoer'an; ten zesde: zich ophouden of rondgaan in de moskee; ten zevende: de bijslaap; ten achtste: de verstooting uit het huwelijk; ten negende: de vasten; ten tiende: de gods- dienstige zuivering door bad of wassching of . . .? (3)

§ Het boek des gebeds. Dit is een boek dat aantoonde de bepalingen van het gebed. Noodzakelijke vereischten tot het doen van het gebed zijn vijf dingen; ten eerste: de is- lam; ten tweede: het genot der verstandelijke vermogens; ten derde: meerderjarigheid; ten vierde: zuiverheid van menstruatie en ten vijfde zuiverheid van het kraambed.

En de voorschriften voor het volkomen gebed zijn zes. Ten eerste: zuiverheid van groote en kleine onreinheid; ten tweede: zuiverheid van eene ongeoorloofde onreinheid;

(3) Deze corrupte plaats weet ik niet te vertalen.

anoe hantu dima'ap; katiloe koedoe njanharup ka kiblah; kaopat koedoe noetoe orat; kalima koedoe nganjahokun kana perloena salat kabèh; kagenep koedoe nganjahokun pandjingna waktoena. Ari orat djalma lalaki tèja èta ti-loehoerna wates boedjal, tihandapna wates toeoerna. Ari orat awèwè tèja nja èta sakabèhna badan sadjabana tina bungut, djung lungun semet pigulangna katjongokun: ari orat awèwè kur didjero salat; orat awèwè diloewar salat mah, nja èta badan, ⁽¹⁾ sanadjan toeoerna sanadjan boeokna ogè, lamoen didjuung koe lalaki anoe lain moehram, haram. PASAL ARI SALAT anoe diperloekun dina sapoè-saputing èta lima waktoe; nja èta salat lohor opat raka'at; ari awalna lohor èta sanggus lingsir matapoè kadjihat koelon, ari ahirna èta barang datang kalangkang, oepama djalma nangtoeng kana sadegna sadjabana tina pandjangna kalangkang tengah poè. Kadoewa salat asar, nja èta opat raka'at; ari awalna waktoe asar èta sanggus liwat sautik tina kalangkang tengah poè, ari ahirna èta mèh-mèhna soeroep mata poè. Katiloe salat magrib, nja èta tiloe raka'at; ari awalna waktoe magrib èta datang ka mèh-mèhna soeroep mèga burum. Kaopat waktoe 'isa; ari awalna waktoe 'isa èta ka mèh-mèhna padjar sidik. Kalima waktoe soeboeh, nja èta doewa raka'at; ari awalna waktoe soeboeh nja èta sanggus padjar sidik, ari ahirna waktoe soeboeh èta datang ka bidjil mata-poè sakabèhna boeledna. PASAL ARI ROEKOEN SALAT ÈTA TILOE-WELAS PERKARA. Sahidji nijat dina hatè; kadoewa matja takbira~~toe~~ 'l-ihram, nja èta: alla-

(1) De slujering -der vrouw hier ingevoegd wordt in geen klassiek compendium gevonden, noch Firoezabadzi (Keijzer), noch Aboe-Sjodja, noch von Tornauw maken er melding van.

ten derde: de rigting van het gelaat naar de kiblah; ten vierde: de bedekking van de te bedekken lichaamsdeelen; ten vijfde: de erkenning van hetgeen bij het gebed noodzakelijk is; ten zesde: de kennis van het intreden van den tijd des gebeds. De lichaamsdeelen nu van den man, die bedekt moeten worden zijn van boven tot aan den navel en van onderen tot aan de kniën; die van de vrouw het geheele ligchaam, behalve het gelaat en de handen van de polsen af tot aan de uiteinden der vingers; dit nu zijn de te bedekken lichaamsdeelen van de vrouw zoolang zij in het gebed is; de te bedekken lichaamsdeelen der vrouw die buiten het gebed is, is het geheele ligchaam: als haar knie of ook haar hair gezien wordt door een man, voor wien het huwelijk met haar niet verboden is, dat is ongeoorloofd.

§ De gebeden die noodzakelijk zijn verklaard [in een etmaal zijn op de vijf tijden, als: het middaggebed van vier buigingen; het begin nu van het middaggebed is als de zon reeds op haar gang neigt naar het westen, en het einde als de schaduw van iemand die staat, zijne lengte heeft bereikt, behalve de lengte der schaduw op den middag. Ten tweede het namiddaggebed, ook van vier buigingen; het begin van den tijd van het namiddaggebed is wanneer de schaduw van een staand mensch iets langer is dan het dubbele van de schaduw op den middag, en het einde is voor zonsondergang. Ten derde: het avondgebed van drie buigingen. Het begin van het avondgebed is tot aan den tijd dat de roode wolken nog niet zijn ondergegaan. Ten vierde: de tijd van het nachtgebed. Het begin van het nachtgebed is tot aan den tijd dat de ware dageraad er nog niet is. Ten vijfde: het ochtendgebed van twee buigingen; het begin van het ochtendgebed is na de schemering en het einde er van is totdat van de zon de geheele schijf is te voorschijn gekomen.

§ De hoofdzaken bij het gebed zijn dertien. Ten eerste: de nijat in het hart; ten tweede: het opzeggen van de

hoe akbar; katiloe koedoe nangtoeng bener; kaopat matja patihah dina oenggal-oenggal nangtoeng, soendana dina oenggal raka'at; kalima roekoe' sarta toemaninah; kagenep i'tidal sarta toemaninah; katoedjoeh soedjoed sarta toemaninah doewa kali saraka'atna; kadalapan dijoek antara soedjoed doewa kali sarta toemaninah; kasalapan dijoek karena matja tahijat ahir; kasapoeloh matja tahija ahir; kasawelas matja salawat ka nabi çalla 'llahoe alajhi wasalam dina tahijat ahir; kadoewa-welas matja 'assalamoe 'alajkoem sakali anoe mimiti dina ahirna salat; katiloe-welas tartib, ngahulakun anoe baris tihula, mandurikun anoe baris panduri, sadjabana tina takbiratoe 'l-ihrām mah. PASAL ARI SARAT SAH SALAT PERLOE ÈTA opat perkara. Sahidji nijat salat perloe dina hatè kana migawè salat; kadoewa koedoe dibatja kur nganjatakun njeboet waktoena dina hatè, loehoer atawa asar; (katiloe)?; kaopat koedoe dibarengkun nijat tèh sarta takbiratoe 'l-ihrām. PASAL ARI SARAT SAH MATJA TAKBIRATOE 'L-IHRAM ÈTA SAWELAS perkara. Sahidji koedoe dibatja kur nangtoeng; kadoewa koedoe dibatja kur njangharup ka kiblat; katiloe koedoe lapal allahoe akbar, hantu bunang koe noe sèdjèn; kaopat koedoe tartib antara doewa kalimah takbir; kalima koedoe oelah lila dina antarana doewa kalimah takbir; kagenep koedoe didèngè koe tjuli manèh baè; katoedjoeh oelah dikoerangan hoeroepna anoe dalapan tèja; kadalapan oelah ditoekurkun hoeroepna kana hoeroepna sèdjèn; kasalapan oelah ditambahan, oelah dikoerangan tasdjidna; kasapoe-

(1) Wat is dan de derde?

takbir, dat is „Allah is groot”; ten derde: moet men recht op staan; ten vierde: het opzeggen van de eerste Soera in elkén stand, dat is bij elke buiging; ten vijfde: de buiging en de rust; ten zesde: de oprigting en de rust; ten zevende: de knieling en de rust twee keer bij elke raka’at; ten achtste het zitten tusschen de beide knielingen en de rust; ten negende: het zitten om de slotgroetenis op te zeggen; ten tiende: het opzeggen van de slotgroetenis; ten elfde: het opzeggen van de zegenbede over den profeet (dien God begenadigde en vrede geve) in de slotgroetenis; ten twaalfde: het uitspreken van den vredegroet voor de eerste maal op het einde van het gebed; ten dertiende: de regelmaat, om voor te doen gaan wat voor moet gaan en achteraan te doen komen wat achteraan moet zijn, behalve de takbir.

§ De voorschriften voor een volkomen noodzakelijk gebed zijn vier. Ten eerste: de bedoeling voor een noodzakelijk gebed in het hart, om het gebed te doen; ten tweede: moet men die doen blijken door in het hart het gebed te noemen, of dat zij loehoer of asar; ⁽¹⁾ ten vierde: moet men het voornemen doen vergezeld gaan van de takbir.

§ De voorschriften van het volkomen opzeggen van de takbir zijn elf. Ten eerste: de verplichting om die staande op te zeggen; ten tweede: om die op te zeggen met het gelaat naar de qiblat; ten derde: om uittespreken: Allahoe-akbar, en niet iets anders; ten vierde: de verplichting van de regelmaat tusschen de twee woorden van de takbir; ten vijfde: moet er geen lang tijdsverloop zijn tusschen de twee woorden van de takbir; ten zesde: moet zij slechts gehoord worden door het eigen oor; ten zevende: mag er geen van de acht letters aan ontbreken; ten achtste: mag geen letter voor een ander verwisseld worden; ten negende: mag er geen verdubbeling (tasdjid) worden toegevoegd of afgedaan; net tiende: mag geen waoe worden toegevoegd tusschen de

loeh oelah ditambahan koe waoe dina antara doewa kalimah takbiratoe 'l-ihram; kasawelas oelah dibatja mad dina bana djung dina hamdjah. PASAL ARI SARAT sahna matja patihah èta toedjoeh perkara. Sahidji koedoe ngaraksa kana hoeroepna, tegesna: oelah dipatoekurkun djung oelah dikoerangkun hoeroepna; kadoewa oelah dikoerangan tasdjidna anoe opat-welas tèja; katiloe koedoe bener babarisanana; kaopat koedoe tartib matjana; kalima koedoe moe'alat matjana; kagenep koedoe dibatja kur nangtoeng, lamoen kawasa; katoedjoeh koedoe kadèngè koe tjuli manèh baè. PASAL ARI SARAT SAH ROEKOE' ÈTA LIMA PERKARA. Sahidji koedoe tjondong awakna sakira-kira nepi tapak-lungun kana toeerna; kadoewa koedoe toemaninah sakabèh badan; katiloe koedoe dihadja pangroekoe'na. PASAL ari sarat sah i'tidal tèja èta tiloe perkara. Sahidji koedoe datang ka nangtoeng bener tjengkatna tina roekoe'; kadoewa koedoe toemaninah sakabèh badan; katiloe koedoe dihadja pang-i'tidalna. PASAL ARI SARAT SAH SOEDJOED ÈTA TOEDJOEH PERKARA. Sahidji koedoe toemaninah; kadoewa koedoe ngatulkun tarangna sautik kana pasoejdoedannana, sarta oelah kahalangan koe barang-barang anoe sèdjèn; katiloe koedoe nundun toeerna rikah⁽²⁾ kana enggon; kaopat koedoe doewa tapak-lungun sarta batin ramona kana enggon soedjoedna; kalima koedoe ngaloehoerkun bobokongna manan sirahna; kagenep koedoe dihadja pangsoedjoedna; katoedjoeh (?). PASAL ARI SARAT SAH DIJOEK ANTARA DOEWA SOEDJOED èta doewa perkara. Sahidji koedoe dijoek sarta toemaninah; kadoewa koedoe dihadja pangdijoe'na. PASAL ARI SARAT

(1) *moe'alat* weet ik niet te vertalen.

(2) *rikah*. Het voorschift is mij van elders bekend; het woord niet.

twee woorden van de takbir: ten elfde: mag er geen mad uitgesproken worden bij de ba en de hamzah.

§ De voorschriften nu voor het volkomen opzeggen van de fatihah zijn zeven. Ten eerste: moeten de lettergrepen zuiver worden bewaard, dat is zij mogen niet verwisseld worden en geene mogen er aan ontbreken; ten tweede: geen van de veertien tasdjids mag er aan ontbreken; ten derde: moet de volgorde juist zijn; ten vierde: moet de opzegging regelmatig zijn; ten vijfde: moet die opzegging . . . (1) zijn; ten zesde moet men ze opzeggen staande, als men daartoe in staat is; ten zevende: moet zij slechts gehoord worden door het eigen oor.

§ De voorschriften voor de volkomen buiging zijn vijf. Men moet het ligchaam voorover doen hellen tot ongeveer de palmen van de handen aan de knieën komen; ten tweede: moet men in rust zijn met het geheele ligchaam; ten derde: moet de buiging met voordacht geschieden.

§ De voorschriften voor de volkomen oprigting zijn drie. Ten eerste: moet men weder in den volkomen regten stand komen uit de houding der buiging; ten tweede: moet het geheele ligchaam (weder) in rust komen; ten derde: de oprigting moet geschieden met voordacht.

§ De voorschriften van de volkomen knieling zijn zeven. Eerstens: moet men rusten; ten tweede: moet men met het voorhoofd even de plaats der knieling aanraken, en wel zonder dat er iets anders tusschen zij; ten derde: moet men de knieën van elkander plaatsen; ten vierde: moeten de palmen van de handen en het binnenste der vingers de plaats van knieling aanraken; ten vijfde: moet men het achterste hooger oplichten dan het hoofd; ten zesde: de knieling moet met voordacht geschieden; ten zevende: (ontbreekt).

§ De voorschriften van het volkomen zitten tusschen twee knielingen zijn twee; ten eerste: moet men zitten met rust; ten tweede: moet het zitten zijn met voordacht.

matja tahijat djung matja salawat djung awèh salam èta lima perkara. Sahidji koedoe bener hoeroepna; kadoewa koedoe oelah dikoerangan tasdjidna; katiloe koedoe bener babarisannana; kaopat koedoe kadèngè koe tjuli manèh; kalima koedoe dibatja bari dijoek, lamoen kawasa dijoekna. PASAL anoe ngabataalkun kana salat èta sawelas perkara. Sahidji panggawè rèja-rèja kaja ngalèngkah tiloe lèngkah, halna noeli-noeli atawa mupuh-mupuh; kadoewa nambahan roekoen anoe bangsa panggawè dihadja; katiloe ngaroerangan roekoen halna dihadja; kaopat njatoe atawa nginoem, halna dihadja, sanadjan hantu rèja-rèja; kalima kadatangan nadjis kana badan atawa kana samping, nadjis anoe hantu dima'ap; kagenep kadatangan hadas gedè atawa hadas lutik; katoedjoeh kaboecka orat, halna hantu diguwat ditoe-toepkun sapadaharita; kadalapan noekang ka kiblah dadana; kasalapan ngaloewarkun soewara doewa hoeroep atawa sahoeroep, lamoen aja hartina, kaja ngomong atawa tjurik, atawa hoemaroeroeng, atawa ngadèhèm; kasapoeloh: owah nijat atawa ngagantoengkun megatkun salat koe barang-barang kalakoean; kasawelas moertad. PASAL ARI SARAT SAH SALAT BARDJAMA'AH ÈTA DOEWA-WELAS PERKARA. Sahidji oelah nangtoeng diharupna imam kunungna; kadoewa koedoe njaho kana sakabèhna takbir imamna, pindahna tina sahidji roekoen kana roekoen sèdjèn; katiloe koedoe koempoel imam djung ma'moem dina enggon sahidji; kaopat koedoe moewapakat atoerannana salat

§ De voorschriften van het opzeggen van de tahijat en van de zegenspreking (over den profeet) en de groete zijn vijf. Ten eerste: moeten de lettergrepen juist zijn; ten tweede: mag er geen tasdjid aan ontbreken; ten derde: moet de volgorde juist zijn; ten vierde: moeten zij gehoord worden door het eigen oor; ten vijfde: moeten zij gehoord worden onder het zitten, als men tot het zitten in staat is.

§ Wat het gebed ijdel maakt zijn elf zaken. Vooreerst: het verrigten van veel dingen, bij voorbeeld drie stappen te nemen om iets achterna te gaan of te slaan; ten tweede: het vermeerderen van de hoofdzaken met iets dat met voordacht moet worden gedaan; ten derde: het verminderen der hoofdzaken, zoo het met voordacht is; ten vierde: eten of drinken met voordacht, al is het ook niet veel; ten vijfde: overvallen worden door eene onreinheid op het ligchaam of het kleed, eene onreinheid die verboden is; ten zesde: overvallen te worden door een toestand van onreinheid, hetzij groot of klein; ten zevende: door de ontdekking van de aurat, zoo ze niet spoedig terzelfder tijd weder bedekt worden; ten achtste: door het zich met de borst afwenden van de qiblat; ten negende: door het uitbrengen van stemgeluid, twee syllaben of één syllabe, wanneer die beteekenis heeft, zoo als van praten of weenen, of klappertanden of kugchen; ten tiende: door de verandering van de nijat of door het opschorten of het afbreken van het gebed door iets anders te doen; ten elfde: apostasie.

§ De voorschriften van het volkomen vrijdaggebed zijn twaalf. Ten eerste: moet men niet voor de hielen van den imam staan; ten tweede: moet men kennen al de takbirs van den imam, en den overgang van de eene hoofdzak tot de andere; ten derde: moeten de voorganger en de volgers op eene plaats verzameld zijn; ten vierde: moet er overeenstemming zijn in de regeling van het gebed van

ma'moem sarta imam, maka hantu sah salat loehoer atawa asar ma'moem ka noe njalatkun majit; kalima koedoe moewapakat ma'moem sarta imamna sakabèh soenat-soenat, anoe djadi gorèng roepana, lamoen ma'moem hantu miloe, kaja tahijat atawa koenoet; kagenep koedoe nijat ki ma'moem kana salat imam dina djero salat; katoedjoe koedoe panduri takbiratoe 'l-ihram imamna; kadalapan oelah ma'moem ka noe pada ma'moem; kasalapan oelah ma'moem ka noe bersalahan idjtihadna; kasapoeloh oelah mihulaan djung oelah ninggalkun koedoe roekoen anoe bangsa panggawè, oepama hantu oedoe; sawelas djalma anoe ahli kira hantu sah ma'moem ka noe oemi; kadoewa-welas hantu sah ma'moem djalma lalaki ma'moem ka awèwè. PASAL Ari sarat wadjib djoema'at èta toedjoe perkara. Sahidji islam; kadoewa 'akal; katiloe balèg; kaopat merdika; kalima tjagur badanna; kagenep moekim; katoedjoe lalaki. PASAL Ari sarat sah salat djoema'at èta opat perkara. Sahidji koedoe salat didjero lemboer, atawa di nagara; kadoewa koedoe salat bardjama'at dina raka'at awal; anoe ahli djoema'at tèja èta opat poeloh djalma, sarta lalaki, 'akal-balèg, merdika, imah-imah tangga; katiloe koedoe salat djoema'at tèh dina waktoe loehoer; kaopat nijat djadi imam djung koedoe nijat ma'moem ki ma'inoem dina djero takbiratoe 'l-ihram. PASAL ARI perloe salat djoema'at èta sadjabana tina roe-

de volgers en den voorganger, want als men lohor of asar bidt, is het niet geldend als men iemand volgt, die het gebed voor de overledenen doet; ten vijfde: moet er overeenstemming zijn tusschen volgers en voorganger omtrent het verdienstelijke, en indien de volger niet mededoet, zooals met de tahijat of de qonoet (tempelgroete) dan staat dat leelijk; ten zesde: moet het de nijat zijn der volgers om het gebed te doen met den imam, die in het gebed is; ten zevende: moet men met het opzeggen van de takbir achter den voorganger komen: ten achtste: mag men niet volgen hen, die zelve volgers zijn; ten negende: volgen men niet iemand, die te kort schiet in godsdienstige autoriteit; ten tiende: ga men niet voor of blijve achter bij twee hoofdzaken, zoo er geene wettige verhindering is; ten elfde: iemand die bedreven is in het lezen van de qoer'an mag niet volgen een onwetende: ten twaalfde: het is niet volkomen dat een volger, een man, volge eene vrouw.

§ De hoofdzakelijke voorschriften voor het vrijdaggebed zijn zeven. Ten eerste: de islam; ten tweede: genot van verstandelijke vermogens; ten derde: meerderjarigheid; ten vierde: dat men zij een vrij persoon; ten vijfde: gezond van ligchaam; ten zesde: op de plaats woonachtig; ten zevende: een manspersoon.

§ De voorschriften voor het volkomen vrijdaggebed zijn vier. Ten eerste: moet men het gebed doen in een dorp of stad; ten tweede: moet men het gemeentelijk gebed doen in de eerste raka'at; die het vrijdaggebed doen moeten, zijn veertig menschen, manspersonen, bij hun verstand en op leeftijd, vrije en gezeten personen; ten derde: moet het vrijdaggebed geschieden op den tijd van het middaggebed; ten vierde: moet men de nijat hebben om voorganger te zijn en voor de volgers om te volgen bij de takbir.

§ Wat bij het vrijdaggebed noodzakelijk is, behalve de

koen salat lima waktœ èta tilœ perkara. Sahidji matja koetbah anœ awal; kadoewa koetbah anœ kadoewa; katilœ koedœ dipigawè salat djoema'at tèh sanggus matja kœtbah. PASAL ARI ROEKOEN matja koetbah èta lima perkara. Sahidji koedœ matja alhamdœ 'lillahi dina oenggal-oenggal awal koetbah doewannana; kadoewa koedœ matja salawat ka nabi çalla'llahœ alajhi wasalam dina oenggal koetbah doewannana; katilœ koedœ matja wasijat dina oenggal-oenggal koetbah doewannana, matja tjoekœp kœ matja ITTQAWœ ALLAH; kaopat koedœ matja saajat koer'an dina salah-sahidji doewa koetbah; kalima koedœ matja do'a kana sakabèhna moe'min dina koetbah anœ ahir. ARI NGARAWATAN MAJIT ÈTA PERLOE KIPAJAH. Ari basa perloe kipajah tœja, nja èta tjoekœp kœ batoer, œpamana aja hidji djalma pœh, sœg œrang tèh diala, èta lamoen œrang njoeloerkun batoer baè, ogè tjoekœp soendana munang kœ batoer; nja èta opat perkara lobana, Sahidji koedœ dimandian kœ tjai moetlak, ari perloe mandina mah tjara mandi wadjib anœ sœdjèn baè, anging bœdana, ngan hantu wadjib nijat ngamandian, ngan soenat baè; kadoewa koedœ diboengkoes kœ lawon bodas, sarta tjoekœp boengkoesan masing lipoet badanna salapis baè; katilœ koedœ disalatkun; kaopat koedœ dikœboerkun sarta tjoekœp djerona œlah sakira-kira bunang digangsir kœ binatang sato hœwan boewas, ja'na binatang anœ galak djung œlah kaambu baœna baè, sarta wadjib disangharupkun ka kiblah. PASAL ARI PERLOENA NJALATKUN

hoofdzaken bij het gebed op de vijf vastgestelde tijden, zijn drie zaken. Ten eerste: het opzeggen van de eerste choetbah; ten tweede: het opzeggen van de tweede choetbah; ten derde: het doen van het vrijdaggebed na het opzeggen van de choetbah's.

§ De hoofdzaken van het opzeggen van de choetbah zijn vijf. Ten eerste: moet men zeggen „alhamdoe lillahi“ bij het begin van elk der beide choetbah's; ten tweede: moet men de heilbede uitspreken over den profeet (dien God begenadigde en vrede schenke) bij elk der beide preeken; ten derde: moet men bij elke der twee preeken uitspreken de waqijat; dit uitspreken is genoeg door te zeggen „itt-qawoe allah“; ten vierde: moet men een vers van den goer'an opzeggen bij een der beide preeken; ten vijfde: moet men gebeden opzeggen voor alle geloovigen bij de laatste preek.

§ Het bezorgen nu der dooden is eene gemeenschappelijke verpligting. De meening van gemeenschappelijke verpligting is, dat het voldoende is, wanneer het geschiedt door een ander, bij voorbeeld zoo iemand sterft en men ons haalt, en wij dan een ander in onze plaats stellen, zoo is het voldoende, dat is, het kan door een ander geschieden. En daarvoor zijn vier zaken. Ten eerste: moet (het lijk) gebaad worden met moettlak water, en het is noodzakelijk het te baden zoo als elk ander noodzakelijk bad genomen wordt, met dit verschil slechts dat de nijat om te baden niet noodzakelijk is, maar slechts verdienstelijk; ten tweede: moet het lijk met wit doek worden omwikkeld, en die omwikkeling, tot eens het ligchaam omgeven is, is genoeg; ten derde: moet het gebed er over verrigt worden; ten vierde: moet het begraven worden diep genoeg dat het naar alle gedachten niet kan opgegraven worden door wilde dieren, en de lucht er niet van te ruiken zij, en het is noodzakelijk om het met het ge-laat te wenden naar de qiblat.

majit èta toedjoeh perkara. Sahidji nijat njalatkun majit, sarta wadjib dibarengkun nijat tèh djung takbir anoe mimiti; kadoewa nangtoeng; katiloe matja takbir opat kali; kaopat matja patihah sanggus (takbir)? anoe mimiti; kalima matja salawat ka nabi çalla-'llahoe alajhi wasalam, sanggus takbir anoe kadoewa; kagenep matja do'a kana majit sanggus takbir anoe katiloe tina tèja, iju do'ana allahoema aghfirlahoe; katoedjoeh matja awèh salam 'ssalamoe 'alajkoem sanggus takbir anoe kaopat.

TAMÁT. WALLAHOE 'ALAM. IJU KITAB PAKIH SOENDA MAKTOEB HADJI JOESOEUF PASANTRÈN WAROENG-MANGGAH SISI DJALAN.

§ Hetgeen noodzakelijk is bij het doen van het gebed voor een doode, dat zijn zeven zaken. Ten eerste: de nijat om het doodengebed te doen, en het is noodzakelijk om de nijat vergezeld te doen gaan van de eerste takbir; ten tweede: de regte stand; ten derde: het opzeggen van de takbir vier malen; ten vierde: het opzeggen van de eerste soera na de eerste (takbir); ten vijfde: het opzeggen van de heilbede voor den profeet (wien God begenadigde en vrede geve) na de tweede takbir; ten zesde: het opzeggen van de bede voor den doode na de derde takbir, en wel deze bede: „Allahoema aghfirlahoe“; ten zevende: uit te spreken: „’Ssalamoe alajkoem” na de vierde takbir. Einde en Allah weet het.

Dit is het boek Pakih-Soenda, geschreven door Hadji Joe-soep, pasantrèn Waroeng-manggah, ter zijde van den weg.

